

20 2017

ISSN 1301-2746

ADALYA

The Annual of the Koç University Suna & İnan Kırac Research Center
for Mediterranean Civilizations

(OFFPRINT)

AKMED

KOÇ UNIVERSITY

Suna & İnan Kırac

Research Center for

Mediterranean Civilizations

ADALYA

The Annual of the Koç University Suna & İnan Kırac Research Center
for Mediterranean Civilizations (AKMED)

<i>Mode of publication</i>	Worldwide periodical
<i>Publisher certificate number</i>	25840
ISSN	1301-2746
<i>Publisher management</i>	Koç University Rumelifeneri Yolu, 34450 Sariyer / İstanbul
<i>Publisher</i>	President Umran Savaş İnan on behalf of Koç University
<i>Editor-in-chief</i>	Oğuz Tekin
<i>Editor</i>	Tarkan Kahya
<i>Advisory Board</i>	Haluk Abbasoğlu, Jürgen Borchhardt, Thomas Corsten, Jacques des Courtils, Vedat Çelgin, Nevzat Çevik, İnci Delemen, Refik Duru, Serra Durugönül, Hansgerd Hellenkemper, Frank Kolb, Wolfram Martini, Mehmet Özdoğan, Mehmet Özsait, Urs Peschlow, Felix Pirson, Scott Redford, Denis Rousset, Christof Schuler, R. R. R. Smith, Oğuz Tekin, Gülsün Umurtak, Burhan Varkıvanç, Michael Wörrle, Martin Zimmerman
<i>English copyediting</i>	Mark Wilson
©	Koç University AKMED, 2017
	Adalya, a peer reviewed publication, is indexed in the A&HCI (Arts & Humanities Citation Index) and CC/A&H (Current Contents / Arts & Humanities).
<i>Production</i>	Zero Production Ltd. Abdullah Sok. No. 17 Taksim 34433 İstanbul Tel: +90 (212) 244 75 21 • Fax: +90 (212) 244 32 09 info@zerobooksonline.com ; www.zerobooksonline.com
<i>Printing</i>	Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar - İstanbul Tel: +90 (212) 325 71 25 • Fax: +90 (212) 325 61 99 Certificate number: 29487
<i>Mailing address</i>	Barbaros Mah. Kocatepe Sok. No. 25 Kaleiçi 07100 Antalya - TURKEY Tel: +90 (242) 243 42 74 • Fax: +90 (242) 243 80 13 https://akmed.ku.edu.tr
<i>E-mail address</i>	akmed@ku.edu.tr

KOÇ ÜNİVERSİTESİ

AKMED

KOÇ UNIVERSITY

Suna & İnan Kırac

Research Center for

Mediterranean Civilizations

Contents

Rana Özbal <i>Reconsidering Identity in the Halaf World: A Study of Coarse Wares in Sixth Millennium North Mesopotamia</i>	1
Abdullah Hacı <i>İlk Tunç Çağı'na Tarihlenen Anadolu Metalik Çanak Çömleğine İlişkin Yeni Bilgiler: Göltepe Buluntuları</i>	21
Bekir Özer <i>Pedasa Athena Kutsal Alanı Arkaik Dönem Kıbrıs Mortarları ve Bölgeler Arası Ticari İlişkilerdeki Rolü</i>	41
Elçin Doğan Gürbüzler – Cennet Pişkin Ayvazoğlu <i>Klaros'tan Pişmiş Toprak Barbitoslu Figürinlerin İkonografisi</i>	69
Gökhan Çoşkun <i>A One-Edged Curved Sword from Seyitömer Höyük</i>	83
Sevgi Sarıkaya <i>The Diplomatic and Strategic Maneuvers of Tissaphernes, Satrap of Sardis</i>	111
Marko Kiessel <i>Hof- und Fassadengräber auf der Karpashalbinsel Zyperns? Bemerkungen zu Kammergräbern in der Flur „Spiliosus“ nahe Aphendrika</i>	135
Erkan Dünder – Ali Akın Akyol <i>Unguentarium Production at Patara and a New Unguentarium Form: Archaeological and Archaeometric Interpretation</i>	157
Hülya Kökmen Seyirci <i>Ksanthos Güney Kent Kapısı ve Evreleri</i>	181
Julian Bennett <i>“Becoming a Roman”: Anatolians in the Imperial Roman Navy</i>	213
Lisa Peloschek – Martin Seyer – Banu Yener-Marksteiner – Philip Bes <i>Limestone, Diorite and Radiolarite: First Petrographic Data of Fired Clay Objects from Limyra (Southwest Turkey)</i>	241
Burhan Varkıvanç <i>The Stone Architecture of the Proskene of the Theater in Kaunos</i>	267
Ümit Aydınöglü <i>Doğu Dağlık Kilikia'daki Kırsal Yerleşimlerde Peristyl Avlulu Konutlar</i>	291

Pınar Özlem-Aytaçlar <i>Some Inscriptions from Pisidia</i>	315
Guntram Koch <i>Überlegungen zum Ende der Sarkophag-Produktion in Kleinasien</i>	323
Gökçen Kurtuluş Öztaşkın – Sinan Sertel <i>Olympos Piskoposluk Kilisesi'ndeki Nef Ayırımı Düzenlemeleri ve Levha Yanı Uygulaması</i>	357
Peter Talloen – Ralf Vandam – Manuela Broisch – Jeroen Poblome <i>A Byzantine Church Discovered in the Village of Ağlasun (Burdur): Some More Light on Dark Age Pisidia</i>	375
İzzet Duyar – Derya Atamtürk <i>Tlos (Seydikemer, Muğla) Kazılarında Ortaya Çıkartılan Orta Bizans Dönemi İskeletlerinde Ağız ve Diş Sağlığı</i>	405
Ebru Fındık <i>Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)</i>	423
Güven Dinç <i>The Social and Economic Status of the Rum (Greeks) of Antalya in the First Half of the 19th Century</i>	449
Book Review	
Netice Yıldız <i>A New Book about Kyrenia, the Harbor Town of Cyprus</i>	491

Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler: Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Buluntuları (1989-2016)

Ebru FINDIK*

1. Bir Güzellik Nesnesi Olarak Cam Bilezikler

Süslenme ve beğenilme ihtiyacı ile ilişkili bir güzellik nesnesi olan takılar, insanlık tarihi ile yaşıttır. Her toplumda süs amaçlı kullanılan takıların yanı sıra uğur, tılsım, dilek, bereket, şifa, kötülükleri kovucu ve koruyucu (apotropeik) ya da sosyal statü ve saygınlık göstergesi olarak kullanılan takılar bulunur. Alıcılarının ekonomik zenginliklerine göre altın, gümüş, bakır, değerli taşlar, inci, cam gibi çeşitli malzemelerden üretilmiş olan takılar aynı zamanda sosyal sınıf farklılıklarını vurgular¹.

Mezopotamya'da Tunç Çağı'nda, önceleri pişmiş toprak boncukları sırlamak için kullanılan cam daha sonraları bilezik ve yüzük üretiminde kullanılmıştır². Camdan üretilmiş bilezik, ayağa takılan halhal, yüzük, boncuk ve amulet gibi takı çeşitleri pek çok kültürde karşımıza çıkar. Cam bileziklerin gündelik hayatta yaygın olarak kullanıldığı arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan çok miktardaki buluntulardan anlaşılır. Cam kolay kırılan bir malzeme olduğundan, kazı alanlarında gömü ile birlikte bulunan mezar hediyeleri dışında, bilezikler genellikle kırık parçalar halinde ele geçmektedir. Cam bilezikler ağırlıkla Roma ve Bizans dönemlerinde yaygın bir süs eşyası olmakla birlikte teknik, süsleme ve renklerde dönemler içinde küçük değişiklikler göstererek günümüze kadar üretilmeye devam edilmiştir.

Mücevher ve kuyum işlerine göre daha ucuz bir malzemedен yapılan cam bilezikler, genellikle alt-orta sınıf tarafından tercih edilmiş ve bu nedenle çokça üretilmiş olmalıdır³. Bileziklerin kadın veya erkekler tarafından el ya da ayak bileğine takılarak kullanıldığı bilinmektedir; ayrıca kazılarda çocuklar için üretilmiş daha küçük çaplı örnekler bulunmuştur. Bilezikler ait olduğu toplumdaki yetişkin bireylerin ve çocukların gündelik hayatlarında süslenme biçimlerini, beğeni, zevk ve tercihlerini yansıtır. Yetişkin ve çocuklar için üretilen bileziklerde cinsiyet ayrımının yapılabildiğinden söz etmek pek mümkün değildir; bununla birlikte daha renkli örneklerin kadınlar tarafından tercih edilmiş olduğu öne sürülebilir. Bazı bileziklerin çaplarının geniş olması, kolun üst bölümüne takıldığını düşündürür. Ortaçağ'da betimlemelerdeki kadın giysilerinin kollarında görülen değişimler bileziklerin kullanımı ile ilişkili görülür⁴. A. M. Talbot'a göre moda ile kadın giysilerinin kollarında meydana gelen değişimler, bileziklerin

* Yrd. Doç. Dr. Ebru Fındık, Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Antakya, Hatay. E-posta: ebrufindik@gmail.com

¹ Işık Bingöl 1999, 13; Köroğlu 2004, 1; Yıldırım 2009, 221-222.

² Köroğlu 2004, 8.

³ Köroğlu 2004, 8.

⁴ Parani 2005, 153.

açıkta kalan kolları süslemek için halk tarafından tutulmasını ve beğenilmesini hızlandırmıştır. Cam bileziklerin daha çok sosyo-ekonomik gelir düzeyi düşük olan kadınlar tarafından kullanıldığı düşünülür; minyatürlerdeki betimlemeler de bu fikri destekler⁵. Aynı zamanda kesin olmamakla birlikte cam bilezikler daha alt sınıftan kadın gömülerle birlikte bulunmuştur⁶.

Bazı toplumlarda takılar simgesel anlamlar içerir; ancak biçim, ölçü, renk ve süslemelerine göre çeşitlilik gösteren cam bilezikler, yetişkinler ve çocuklar tarafından süslenmek için kullanılır. Bu bileziklerde kullanılan renklerin sembolik anlamları olup olmadığına dair bir bilgi ile karşılaşılma olmamakla birlikte; farklı kültürlerde renklere yüklenen simgesel anlamların olduğu da bilinmektedir⁷. Roma Dönemi'nde bulunması güç veya pahalı olan değerli taşların camdan taklitleri üretilmiştir⁸. Bazı doğal taşlara şifa ile ilgili çeşitli simgesel anlamlar yüklenmiştir; taşların camdan yapılmış taklitlerine bu anlamın atfedilip edilmediği, ya da sadece renkleri için mi taklit edildiği ise bilinmemektedir.

Bileziklerin yetişkin bireyler ve çocuklar tarafından kullanılması, cam ustalarının (opifexartivritiae)⁹ geniş bir pazarın ihtiyacını karşılamak için farklı tip, boyut, renk ve süslemeye sahip bilezikler üretmesine neden olmuştur. C. S. Lightfoot benzer bezemeye sahip bileziklerin dağılımının yaygınlığından dolayı endüstrinin gelişmiş ve büyük bir pazara sahip olduğunu belirtir¹⁰. Araştırmacı aynı zamanda biçim, renk ve dekorasyonların tekrarından dolayı bilezik endüstrisinin oldukça tutucu bir alıcıya hizmet ettiğini vurgulamaktadır¹¹. 12. yy.'da yaşamış olan rahip Theophilus'un *De Divertis Artibus* adlı Latince el yazmasında, bileziklerin üreticileri ile ilgili *De Anulis* (Camlar) adlı bölümde, 'halka bileziklerin ek yerlerinin görülmediği, Bizanslı ustaların bunu büyük bir ustalikle eklemeyen yaptıkları' belirtilir¹². Kaynak, Bizanslı ustaların 12. yy.'da bilezik üretiminde gösterdikleri hüneri ortaya koyar.

Bilezikler genellikle cam atölyesine sahip merkezlerde üretilmiş olmalıdır; bununla birlikte kazı alanlarında farklı coğrafyalardan ithal edilmiş bileziklerin bulunması ticaretinin de yapıldığını gösterir¹³. Deniz aşırı coğrafyalardan veya yakın bölgelerden ithal edilerek teknik, renk ve süslemelerdeki farklılıkları ile ayırt edilebilen bilezikler, belli dönemlerde çeşitli üretim merkezlerinin ön plana çıktığını ve tercih edildiğini düşündürür. Ortaçağ'da ve sonrasında alıcıların ithal bileziklere sahip olması bir zenginlik veya ayrıcalık göstergesi olabileceği gibi modayı takip ederek farklı kültürlerle bağ kurmalarını sağlamıştır.

Araştırmacılar özellikle küçük el sanatlarının üretimi konusunda gezici veya sezonluk atölyelerden bahsetse de cam bileziklerin üretimi konusunda bununla ilişkili bir kanıt bulunamamıştır. 13. yy.'da Batı Anadolu'daki cam bilezik üretimlerinin birbirine benzer olması, gezici veya sezonluk atölyelerden ziyade, ustaların geniş alıcı kitlesine sahip olabileceği başka bir bölgeye yerleşmesi ve burada üretimi başlatması ile açıklanabilir. Benzer bir durum Ortaçağ'da seramik üretiminde de gözlemlenir; Latin işgali ile Konstantinopolis'teki sanatçıların Batı

⁵ Talbot 2005, 152-153.

⁶ Parani 2005, 152.

⁷ Mazlum 2011, 125-138.

⁸ Köroğlu 2004, 8.

⁹ Stern 1999, 456; Tek 2005, 118.

¹⁰ Lightfoot 2005, 180.

¹¹ Lightfoot 2005, 179.

¹² Köroğlu 2002, 360.

¹³ Ephesus, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı (Ioannes Bazilikası/İncilci Yahya Kilisesi) kazılarında İslam coğrafyasından ithal bilezikler bulunmuştur. Ayasuluk ve Ephesus Hamam IV bilezikleri tarafımdan yayına hazırlanmaktadır.

Anadolu'ya yerleştiği ve burada üretimi başlattığı düşünülür. 19. yy.'da Likya'yı ziyaret eden Antropolog Felix von Luschan kadınların takılarını yerel pazarlardan ve gezici satıcılardan aldıklarını belirtir¹⁴. Üretim merkezlerinden pazarlara dağılan bu malların farklı coğrafyalarda bulunmasında tüccarlar etkilidir. Benzer şekilde Ortaçağ'da da bileziklerin dağılımında yerel pazarların ve gezici satıcıların rol oynamış olabileceği söylenebilir. Aynı zamanda ticaretle başka bölgelerden ithal edilen bilezikler, yerli ustalarca taklit edilmiş olmalıdır.

2. Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Bilezik Buluntuları

Aziz Nikolaos Kilisesi kazılarında çeşitli dönemlere ait 127 adet cam bilezik bulunmuştur¹⁵. Bilezikler çoğunlukla Erken ve Orta Bizans tabakalarında ele geçmiş olmakla birlikte az sayıda örnek Osmanlı Dönemi'ne tarihlenen yüzey tabakalarda ortaya çıkarılmıştır (Res. 1). Kazılarda bulunan cam bileziklerin süslenme geleneği ile ilişkili olarak uzun bir süreçte kullanıldığı arkeolojik verilerle belgelenmiştir. Az miktardaki Erken ve Orta Bizans Dönemi bilezikleri ağırlıkla 7-11. yy.'a arasına tarihlenen dolguda ve 12-13. yy. tabakalarında; Osmanlı Dönemi buluntuları ise 19-20. yy. tabakalarında ele geçmiştir.

Kilisede bulunan cam bilezikler biçim ve bezemelerine göre tek renk yuvarlak kesitli, tek renk oval kesitli, tek renk üçgen kesitli, tek renk yassı kesitli, tek renk yivli, tek renk cam ipliği ile şerit bezemeli, boya bezemeli, kalıba basılarak bezenmiş ve baskı/kabartma bezemeli bilezikler olarak gruplandırılmıştır. Cam bilezikler genellikle eklentili ve halka çevirme olarak iki teknikte üretilir. Kilisedeki bilezikler ise eklentili, halka biçiminde şekillendirilmiş ve kalıpta olmak üzere üç farklı teknikte yapılmıştır. Eklentili bileziklerde cam çubuğu istenilen biçim, boyut ve kalınlıkta şekillendirildikten sonra her iki ucundan alet yardımı ile halka biçimine getirilerek birleştirilir. Cam çubuğun iki ucunu birleştirmek için maşa benzeri bir alet kullanılır; bileziklerin birleşme yerlerinde alet izleri belirgindir; bazı örneklerde ise bu kısımlar düzleştirilmiştir. Kilisedeki örneklerden bazılarında bu eklenti yerleri kaba görünümlüdür; Theophilus'un bileziklerin yapımı ile ilgili aktardıklarına göre ustaların becerisi ve bileziğin kalitesi eklenti yerinin belirsiz olmasından anlaşılır¹⁶. Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu düşünülen cam bileziklerden bazıları ise düzgün yüzeyleri ve bezemelerinden dolayı kalıpta biçimlendirilmiş olmalıdır.

Kilisedeki bilezikler şeffaf ve opak olmak üzere iki tür camdan üretilmiştir; opak cam ipliğinin şeffaf cam bilezik üzerine sarılması ile bezeme oluşturulmuş örnekler de mevcuttur. Bilezikler mavi, açık mavi, koyu mavi, lacivert, kobalt mavi, açık yeşil, koyu yeşil ve tonları, kahverengi, pembemsi ve grimsi renklerde; bezemeler siyah, kırmızı, sarı, turuncu, yeşil ve mavi renklerde. Bilezikler içinde en yoğun grubu yuvarlak kesitli, koyu mavi renkteki düz örnekler oluşturur. Aynı renk tonlarında yassı, üçgen kesitli, oval kesitli, tek renk burgulu ve tek sıra cam ipliği ile bezemeli çok az sayıda bilezik, kesin olmamakla birlikte, düz örneklerle aynı atölyeye işaret eder. Diğer örnekler için üretime işaret edecek bir bütünlük gözlenmediği gibi sayıca az ve farklı kültür katmanlarında bulunmuştur. Kilisedeki bileziklerin renkleri Ortaçağ'da diğer merkezlerde görülen örneklerle kıyaslandığında koyu mavi ve yeşil tonların ağırlık taşıdığı görülür. 13. yy.'da Batı Anadolu bileziklerinde yaygın olan sarımsı yeşil, siyahımsı koyu yeşil tonları ise görülmez. Kırmızı renk ise sadece cam ipliği ile spiral bezemeli ya da tek renk ve cam ipliği ile şerit bezemeli örneklerde görülür (Res. 9 ve 11).

¹⁴ Petersen – von Luschan 1889, 220-221.

¹⁵ Aziz Nikolaos Kilisesi kazılarından 1989-2003 yılları arasında bulunan bileziklerle ilgili çalışmalar için ayrıca bk.: Olcay 1997, 403-408; Olcay 1998, 29-30; Çömezoğlu 2001, 368-369; Çömezoğlu 2007, 324-339; Çömezoğlu 2010.

¹⁶ Köroğlu 2002, 360.

Kilisede çocuklar tarafından kullanıldığı düşünülen bileziklerin çapları 3-5 cm, yetişkin bireylere ait bileziklerin çapları ise 6-11 cm arasında değişmektedir. Bileziklerin 24 tanesi 3-5 cm arasında, 92 tanesi 6-8 cm, 11 tanesi ise 9-11 cm arasında çaplara sahiptir (Res. 2). Sayısal veriler bileziklerin ağırlıkla yetişkin bireyler tarafından kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ele takılan bileziklerin en yoğun örnekleri 6-7 cm arasında olup, 9-11 cm olanlar ise kadınların kollarının üst bölümünü süslemek veya ayak bileğine takılmak için kullanılmış olmalıdır (Res. 3). Bununla birlikte geniş çaplı örneklerin erkek bireyler tarafından kullanılmış olabileceği ise bir varsayım olarak kalır.

2.1. Erken ve Orta Bizans Dönemi Bilezikleri

Kilisedeki kazılarda bulunan Erken Bizans Dönemi'ne ait bilezikler sayıca azdır; bu örnekler genellikle düz, yuvarlak, oval kesitli ve mavi tonlarındadır (Res. 5). Hemen her kazı merkezinde bulunan ve her dönem üretilen tek renk bilezikleri tarihlendirme sorunu bulunur; bu nedenle genellikle tabaka verisi yoksa Geç Roma, Bizans ve sonrası dönemlere tarihlendirilir. 7-11. yy.'a tarihli dolgu içinde ele geçen bilezikler içinde ayrıca tek renk yassı kesitli ve yivli bilezikler, tek renk yuvarlak kesitli burgulu bilezik örnekleri bulunur.

1989-2003 yılı arasındaki kazılarda bulunan 38 adet Bizans Dönemi cam bilezik, kesitlerine ve süsleme tekniklerine göre incelenmiş ve on iki tip belirlenmiştir. Bezemesiz örnekler yuvarlak burgulu tipte, yassı, oval, dairesel, üçgen kesitli¹⁷; bezemeli örnekler ise cam ipliği spiral sarmallı, renksiz cam içinde cam ipliği spiral sarmalı, tek sıra cam ipliği ile bezemeli, boyalı, yassı kesitli profilli bilezikler olarak gruplandırılmıştır. Bilezikler benzer örnekler ve tabaka değerlendirmesine göre 7. yy. ile 9-10. yy. ve ağırlıkla 11-13. yy. arasına tarihlendirilir¹⁸.

Pek çok kazı merkezinde olduğu gibi kilisede de Orta Bizans Dönemi'ne ait bilezikler sayıca daha yoğundur; teknik ve bezemelerde de çeşitlilik göze çarpar. Koyu mavi bileziklerde yuvarlak, yarım yuvarlak, üçgen kesitli, yassı ve tek sıra cam ipliği ile şerit bezemeli bilezikler; açık yeşil bileziklerde ise yuvarlak ve yassı, tek sıra cam ipliği ile bezeli bilezikler görülür (Res. 5-9). Orta Bizans örnekleri içinde burgulu tipte tek renk bileziklerin yanı sıra tek renk cam ipliğinin spiral biçimde sarıldığı bilezikler de mevcuttur (Res. 10-11). 10-12. yy.'a tarihlenen boyalı bilezikler sayıca az örnek ihtiva eder; üzerlerinde boya ile yapılmış stilize bitkisel ve geometrik desenler bulunur (Res. 12). Bilezikler çeşitli form ve bezemelere sahip olmakla birlikte koyu mavi ve az sayıdaki açık yeşil örnekler dışında üretime işaret edecek bir yoğunluk ve homojenlik gözlenmez.

Kilisedeki kazılar sırasında Ortaçağ'da Myra'da cam üretimi olduğunu gösteren cam köpükleri, fritler ve şekillendirme atıkları bulunmuştur. Camlar üzerine yapılan analiz çalışmaları da üretimi destekleyici sonuçlar ortaya koymuştur. Kilisede üretime işaret eden atıkların büyük çoğunluğu 7-11. yy.'a tarihlenen dolgu içinde, çok az sayıdaki atık ise 11-13. yy.'a ait tabakalarda bulunmuştur. Cam eserlerin form, renk ve işçilik açısından bütünlük göstermesi aynı gelenekle üretildiklerini düşündürür¹⁹. Tek renk bileziklerde kullanılan renklerin aynı zamanda cam eserlerle de bütünlük göstermesi bilezik üretiminin de yapılmış olabileceğini akla getirir. Üretim atıklarının yoğun olarak ele geçtiği dolgunun 11. yy.'a kadar tarihleniyor olması ve başka bölgelerden tanıdığımız 13. yy. üretimlerinin karakteristik renk ve bezeme repertuarının kilisede bulunmaması, üretimin tarihi konusunda görüşlerimizi destekler görünür.

¹⁷ Çömezoğlu 2007, 324-339.

¹⁸ Çömezoğlu 2007, 337-339.

¹⁹ Çömezoğlu 2008, 287-295.

Kilisede bulunan Bizans Dönemi cam bilezikleri diğer Ortaçağ yerleşimleri ile karşılaştırıldığında başka yerlerde 13. yy.'da üretimde yaşanan artış burada gözlenmez. 11. yy.'da Bari'liler tarafından Aziz Nikolaos'un kemiklerinin kaçırılması olayında manastırda sadece dört keşiş bulunduğundan bahsedilir ki bu durum manastırdaki nüfusun çok kalabalık olmadığını düşündürür. 12. yy.'da bölgede yaşanan siyasi değişimlerin yerleşimdeki üretimi ne derece etkilediği bir soru işaretidir. Kilisede mezar buluntusu olarak ele geçen bilezik bulunmaz; bilezikler ağırlıkla Bizans Dönemi tabakalarında veya dolgu içinde ele geçmiştir. Manastırın kuzeybatısında bulunan arkosolium'da kadın ve çocuk gömüler birlikte bulunmuştur; daha önce de belirttiğimiz gibi bileziklerin çapları da kadın ve çocuklara ait olduğunu ortaya koymuştur.

2.2. Osmanlı Dönemi Bilezikleri

2003-2016 yılları arasında kazılarda bulunan bilezikler ağırlıkla Bizans Dönemi'ne ait olmakla birlikte, kazıların batıdaki avlunun dışında yoğunlaşması ile Osmanlı tabakalarında da cam bilezikler ele geçmiştir²⁰. Bu örneklerle birlikte kilisede bulunan cam bileziklerin sayısı artmış, aynı zamanda farklı tekniklerde üretilmiş yeni tipler tespit edilmiştir. Bizans Dönemi bileziklerinden daha önce çeşitli yayınlarda bahsedilmiştir, ancak Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu düşünülen bilezikler ilk kez tanıtılır.

Osmanlı Dönemi tabakalarında bulunan cam bilezik örnekleri yapım teknikleri açısından Bizans bileziklerini devam ettirmekle birlikte renk, biçim, teknik ve süslemelerde kimi farklılıklar görülür. Bu döneme ait örnekler eklentili, halka biçiminde ve kalıpta üretilmiştir. Bilezikler yetişkin bireyler ve daha çok çocuklar tarafından kullanılmıştır; bileziklerin çapları 4-5 cm ve 6-7 cm arasındadır. İncelediğimiz örneklerin çapları çoğunlukla 4-5 cm ölçülerindedir; bu nedenle cam bileziklerin ağırlıkla çocuklar tarafından kullanıldığı düşünülür. Bu durum Osmanlı Dönemi'nde bölgede yaşayan kadınların etnik kimliklerine bağlı olarak, geleneksel süslenme biçimleri ile ilişkili takıları tercih etmeleri ile açıklanır²¹.

Bilezikler şeffaf ve opak camdan; mavi, yeşil tonlarında, bazı örneklerde ise renksiz ve şeffaftır. Renksiz ve şeffaf bileziklerin süslemesinde içte mavi, yeşil, sarı ve turuncu cam ipliği kullanılmıştır. Osmanlı Dönemi tabakalarında bulunan bilezikler içinde yassı kesitli, yuvarlak kesitli burgulu ve içte cam ipliği ile bezemeli, baskı bezemeli ve baskı/kabartma tekniği ile bezemeli örnekler bulunur. Bizans örneklerine göre düzgün olmayan yassı kesitli bilezikler, mavi ve yeşil renkli, şeffaf ve üzerlerinde alet izleri görülür (Res. 13). Baskı bezemeli bileziklerden mavi renkli bir örnek yassı kesitli ve şeffaftır; kalıpta yapıldığı düşünülen bileziğin yüzeyi prizmatik (elmas kesimi) eşkenar dörtgenler şeklindedir (Res. 15). Mavi renkli bir diğer örnek üzerinde ise cam hamuru ıslakken bir aletle baskı tekniğinde yapılmış çapraz çizgiler görülür (Res. 16). Bu bileziğin benzer örneği Niğde, Tyana/Kemerhisar'da mühür dekorasyonlu ve geç dönem olarak tanımlanır²²; ayrıca benzerleri Pergamon'da²³, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazılarında (Ioannes Bazilikası/İncilci Yahya Kilisesi) olasılıkla geç dönem tabakalarında bulunmuştur; aynı tip bilezik Stratonikia'da ise Erken Bizans Dönemi olarak tanımlanmıştır²⁴. Bilezikler arasında yuvarlak kesitli, burgulu, renksiz ve mavi renkli şeffaf bilezikler az

²⁰ Bilezikler Osmanlı tabakalarında ele geçmiş olmakla birlikte, avlunun batısındaki alanda geç dönemde yapılan duvarların tabakaları etkilemiş olabilme ihtimalinden dolayı, bileziklerin kesin olarak Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmesi güçtür.

²¹ Fındık 2015, 303-323.

²² Zanon 2013, 181-197.

²³ Schwarzer 2009b, 109, Taf. 4. 64 PH.

²⁴ Öztaşkın 2015, 178-179.

sayıdadır. Bizans burgulu bileziklerinden farklı olarak düzgün yuvarlak kesitli, hafif burgulu, renksiz şeffaf camdan örnekler içte sarı, turuncu, mavi ve yeşil renklerde cam ipliği ile bezemlidir. Bu gruptaki bir örnekte ise cam ipliği içte sarı ve yeşil olarak iki renkli uygulanmıştır (Res. 14). Burgulu tipteki bu bileziklerin 20. yy. başlarında Hebron'da hala üretildiği belirtilir²⁵. Bu tip bileziklerin 4-5 cm çaplarında olması çocuklar tarafından kullanıldığını ortaya koyar. Yassı kesitli bilezikler içinde bir bilezik kobalt mavisi renkte ve opak camdandır. Bir grup bilezik ise açık yeşil, koyu yeşil ve renksiz şeffaf ve opak camdan yapılmıştır; üzerlerinde cam hamuru sıcakken aletle bastırılmak suretiyle oluşmuş kabartmalar bulunur (Res. 17).

Kilisede Osmanlı Dönemi'ne ait bilezikler az sayıda olmakla birlikte farklı coğrafyalarda bu dönemden cam bileziklerin yaygın olduğu bilinmektedir. Özellikle Orta Doğu'daki çeşitli kazılardan yayınlanmış örnekleri ile tanınan Osmanlı buluntuları genellikle 15-19. yy. aralığına tarihlenir²⁶. Sardis²⁷, Ephesus, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazılarında tanıdığımız Beylikler ve Erken Osmanlı dönemlerine ait cam bilezik örneklerine Myra'da rastlanılmaması; bölgenin Erken Türk Dönemi ile ilgili arkeolojik verilerimizin sınırlı olmasının yanı sıra Osmanlı Dönemi'nde buradaki Yörük ve Rumların daha çok kuyumculuk geleneği ile ilişkili takıları tercih etmesi ile açıklanabilir. Aynı dönemde bölgeyi ziyaret eden Antropolog Felix von Luschan, Likyalı Yörük kadınların takıları hakkında şunları belirtir: *Kadınların takıları genellikle yerel pazarlardan veya Çingenelerden satın aldıkları inci, bilezik ve yüzüklerden oluşmaktadır. Yörüklere özgü ve kendileri tarafından üretilen sadece belli takı şekilleri mevcut bulunmaktadır*²⁸. Burada bileziklerin malzemesi belirtilmemiş olmakla birlikte yerel pazarlar ve Çingenelerden alınan ucuz bileziklerin içinde cam bileziklerin de olduğunu hayal etmek güç değildir. 19. yy.'da bölgeye gelen İngiliz Sir Charles Fellows, Osmanlı Dönemi'nde Likya ve Kastellorizo'da yaşayan Rum kadınların takılarına dikkati çeker²⁹. İkinci yolculuğunda kendisine refakat eden ressam, gravürücü ve arkeolog Sir George Scharf'ın çizmiş olduğu sanılan ve Rum bir kadını takıları ile gösteren resimde kadının kollarındaki halka şeklindeki bileziklerin cam olabileceği varsayım dahilindedir (Res. 4)³⁰. 20. yy. başlarına ait fotoğraflarda günlük hayatları içinde görülen Rum kadınların genellikle bileklerinde herhangi bir takı bulunmazken, özel günlerde ise altın ve gümüş gibi değerli madenden yapılmış kuyum işlerini taktıkları görülür³¹. Takıların günlük ev işleri sırasında kullanımının pek pratik bulunmaması; değerli takıların kadınlar arasında bir statü nesnesi olarak kullanılması, cam bileziklerin bu yüzyılda pek tercih edilmediğini düşündürür. Kilisedeki Osmanlı Dönemi cam bilezikleri aynı tabakalarda bulunan diğer arkeolojik verilerle değerlendirildiğinde 19. yy. sonları ve 20. yy. başlarına tarihlenir. Bileziklerin kökeni bilinmemekle birlikte ucuz malzemeden üretilen cam bilezikler daha çok günlük hayatta kullanılan değersiz takılar olarak yerel pazarlardan satın alınmış olmalıdır.

²⁵ Korfmann 1966, 48-51; bu tip Çömezoğlu tarafından tip 7 olarak adlandırılmıştır; bk.: Çömezoğlu 2007, 338.

²⁶ Levant'ta cam bileziklerle ilgili çok sayıda yayın mevcuttur. M. Spaer'in (1988 ve 1992) tipoloji ve kronolojisi hala güncel olup, S. Boulogne (2007-2010) ve pek çok araştırmacı tarafından Bizans, Erken İslam, Memluk ve Osmanlı bilezikleri yayınlanmaktadır.

²⁷ von Saldern 1980, Pl. 18. 757, 760-761.

²⁸ Petersen – von Luschan 1889, 220.

²⁹ Fellows 1840, 189-190.

³⁰ Fellows 1852, 353

³¹ Pappas – Boigatzis 2010.

3. Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Bilezik Tipleri

Aziz Nikolaos Kilisesi kazılarında 127 adet cam bilezik kesit ve süsleme tekniklerine göre on bir farklı tipte gruplandırılmış; renk, camın şeffaf veya opak oluşu gibi kimi farklılıklara göre de alt tipler belirlenmiştir.

Tek Renk, Yuvarlak Kesitli Bilezikler

1. Grup: Yuvarlak kesitli, düz, tek renk, kalın bilezikler
 - a. Yuvarlak kesitli, düz, mavi, opak bilezikler
 - b. Yuvarlak kesitli, düz, koyu mavi, şeffaf bilezikler
 - c. Yuvarlak kesitli, düz, koyu mavi, yarı şeffaf bilezikler
 - d. Yuvarlak kesitli, düz, kobalt mavi, yarı şeffaf bilezikler
 - e. Yuvarlak kesitli, düz, yeşilimsi mavi, yarı şeffaf bilezikler
 - f. Yuvarlak kesitli, düz, yeşil, opak bilezikler
 - g. Yuvarlak kesitli, düz, koyu yeşil, şeffaf bilezikler
 - h. Yuvarlak kesitli, düz, açık yeşil, şeffaf bilezikler
 - i. Yuvarlak kesitli, düz, kahverengi, şeffaf bilezikler
 - j. Yuvarlak kesitli, düz, renksiz, opak bilezikler
 - k. Yuvarlak kesitli, düz, pembemsi, opak bilezikler
2. Grup: Yuvarlak kesitli, düz, tek renk, ince bilezikler
 - a. Yuvarlak kesitli, düz, mavi, şeffaf bilezikler
 - b. Yuvarlak kesitli, düz, açık yeşil, şeffaf bilezikler
 - c. Yuvarlak kesitli, düz, koyu yeşil, şeffaf bilezikler

Bu gruptaki bilezikler düz, yuvarlak kesitli, kalın ve ince olarak iki tiptedir; örnekler mavi ve yeşilin tonları, kahverengi, pembemsi, renksiz şeffaf veya opak camdandır (Res. 5). Yuvarlak bilezikler düzgün halka şeklinde yapılmışlardır; cam çubuğun bağlantı noktalarında üst üste getirilerek bir alet yardımı ile birleştirilmiştir. Tek renk bilezikler 11. yy.'a kadar tarihlenen dolgu içinde ve 13. yy. tabakalarında ortaya çıkarılmıştır³². Bu grubun benzer örnekleri Amorium³³, Sagalassos³⁴, Sardis³⁵, Pergamon³⁶, Troas³⁷, Tyana³⁸, Güre-Ilıca³⁹, Tille Höyük⁴⁰, Yumuktepe⁴¹, Gritille⁴² ve İznik Roma Tiyatrosu⁴³ kazılarında bulunmuştur.

³² Çömezoğlu 2007, 337.

³³ Gill 2002, 107, fig. 1/22. 394, 325, 396; Lightfoot 1994, 125-126.

³⁴ Lauwers – Degryse – Waelkens 2007, 39-47; Lauwers – Degryse – Waelkens 2010, 147.

³⁵ von Saldern 1980, 98-99.

³⁶ Schwarzer 2009a, 84, Taf. 4.

³⁷ Schwarzer 2009a, 67-84.

³⁸ Zanon 2013, 185-186.

³⁹ Yaraş – Yaraş 2009, 113.

⁴⁰ Moore 1993, 120.

⁴¹ Köroğlu 1998, 289.

⁴² Redford 1986, 131.

⁴³ Özgümüş 2008, 733.

Tek Renk, Oval Kesitli Bilezikler

Tek renk, oval kesitli, koyu mavi renkte, şeffaf bilezikler yuvarlak bileziklerle aynı üretim grubunda görülür. Kilisede az sayıda örneği bulunan oval kesitli bilezikler 11-13. yy. tabakalarında ortaya çıkarılmıştır⁴⁴.

Tek Renk, Üçgen Kesitli Bilezikler

Bu grupta yassı bilezikler ortada kalınlaşarak üçgen kesit oluşturur; kalın, koyu mavi, lacivert tonlarında, yarı şeffaftır (Res. 6). Üçgen kesitli bilezikler tek renk, yuvarlak kesitli ve koyu mavi bileziklerle bütünlük gösterir; az sayıda örneği bulunan bu gruptaki bilezikler 11-13. yy.'a tarihlendirilen tabakalarda ele geçmiştir⁴⁵. Üçgen kesitli bilezik örnekleri pek çok kazıdan bilinmekle birlikte kilisedeki bileziklerin benzerleri Amorium'da bulunur⁴⁶.

Tek Renk, Yassı Kesitli Bilezikler

1. Grup: Yassı kesitli, geniş bilezikler
 - a. Yassı kesitli, koyu mavi-lacivert, şeffaf bilezikler
 - b. Yassı kesitli, koyu mavi, yarı şeffaf bilezikler
 - c. Yassı kesitli, yeşil, yarı şeffaf bilezikler
 - d. Yassı kesitli, açık yeşil, opak bilezikler
2. Grup Yassı kesitli, ince bilezikler
 - a. Yassı kesitli, koyu mavi, şeffaf bilezikler
 - b. Yassı kesitli, yeşil, şeffaf bilezikler

Bu gruptaki bilezikler koyu mavi örnekler dışında kendi içinde bütünlük göstermez (Res. 7). 6-9 cm çapındaki bilezikler yetişkinler, 3-5 cm olanlar ise çocuklar tarafından kullanılmış olmalıdır. Yassı kesitli bilezikler Geç Roma'dan 11. yy.'a kadar tarihlendirilen dolgu içinde ve 11-13. yy. tabakalarında bulunmuştur⁴⁷. Bu grubun ayrıca Osmanlı tabakalarında ele geçmiş daha şeffaf, yeşil ve mavi renkte örnekleri bulunur (Res. 13). Yassı kesitli bileziklerin benzerleri İznik Roma Tiyatrosu⁴⁸, Anaia⁴⁹, Sardis⁵⁰, Pergamon⁵¹, Sagalassos⁵², Troas⁵³, Ephesus, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazılarında ortaya çıkarılmıştır.

Tek Renk, Yassı Kesitli ve Yivli Bilezikler

1. Grup: Yassı kesitli ve tek sıra yivli bilezikler
 - a. Yassı kesitli, şeffaf, açık kahverengi iki ince yuvarlak halka şeklindeki camın yapıştırılması ile ortada yiv oluşmuştur.
 - b. Yassı kesitli, şeffaf, açık kahverengi, ortada aletle yapılmış geniş bir yiv bulunur.
2. Grup: Yassı kesitli ve yanda iki sıra yivli, açık yeşil, şeffaf bilezikler

⁴⁴ Çömezoğlu 2007, 337.

⁴⁵ Çömezoğlu 2007, 337.

⁴⁶ Gill 2002, 107, fig. 1/22. 335-336.

⁴⁷ Çömezoğlu 2007, 337.

⁴⁸ Özgümiş 2008, 733.

⁴⁹ Çakmakçı Oral 2012, 114-135.

⁵⁰ von Saldern 1980, Pl. 10. 233, Pl. 16. 679, Pl. 18. 750-751, 757, 759, 760, 761, 779.

⁵¹ Schwarzer 2009a, 84, Taf. 4.

⁵² Lauwers – Degryse – Waelkens 2010, 145-152.

⁵³ Schwarzer 2009a, 67-84.

Bu grupta yassı kesitli, yeşilimsi mavi, koyu mavi, pembemsi renkte ve renksiz şeffaf bileziklerin ön yüzünde yiv bulunur (Res. 8). Bu tip bilezikler 7-11. ve 12-13. yy.'a tarihlenen tabakalarda ortaya çıkarılmıştır⁵⁴. Yassı ve yivli bileziklerin benzerleri Stratonikeia'da Erken Bizans Dönemi⁵⁵, Sagalassos'ta 10-13. yy.⁵⁶, Amorium'da Orta Bizans Dönemi buluntuları arasında görülür⁵⁷.

Tek Renk, Cam İpliği ile Şerit Bezemeli Bilezikler

1. Grup: Yuvarlak kesitli, koyu mavi üzerine beyaz veya gümüş rengi cam ipliği ile tek sıra şerit bezemeli, şeffaf bilezikler
2. Grup: Oval kesitli, yeşil üzerine kırmızı cam ipliği ile tek sıra şerit bezemeli, şeffaf ve opak bilezikler
3. Grup: Yassı kesitli, yeşil cam üzerine, tek sıra kırmızı renkte cam ipliği ile şerit bezemeli, şeffaf bilezikler

Bu tipe yuvarlak, oval, yassı kesitli koyu mavi, yeşil renklerdeki şeffaf bileziklerin ön yüzü ince, tek sıra bir şerit halinde cam ipliği ile bezemelidir (Res. 9). Orta Bizans Dönemi'nde yaygın olan bu tip bileziklerde Batı Anadolu örneklerinden farklı olarak cam ipliği oldukça incedir. Kilisedeki örnekler dolgu içinde bulunmuş olup 10-11. yy.'a tarihlenir⁵⁸. Benzer teknikteki bilezikler Anaia⁵⁹, Amorium⁶⁰, Sardis⁶¹, Pergamon⁶², Stratonikeia⁶³, Troas⁶⁴, Ephesus, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazıları gibi pek çok merkezde ele geçmiştir.

Burgulu ve Yuvarlak Kesitli Bilezikler

1. Grup: Yuvarlak Kesitli, Tek Renk, Burgulu Bilezikler
 - a. Yuvarlak kesitli, burgulu, tek renk mavi, şeffaf bilezikler
 - b. Yuvarlak kesitli, burgulu, tek renk koyu mavi, opak bilezikler
 - c. Yuvarlak kesitli, burgulu, tek renk pembemsi, şeffaf bilezikler
 - d. Yuvarlak kesitli, burgulu, tek renk kahverengi, şeffaf bilezikler
 - e. Yuvarlak kesitli, burgulu, tek renk siyah, opak bilezikler
 - f. Yuvarlak kesitli burgulu, renksiz, opak bilezikler
2. Grup: Yuvarlak Kesitli, Dışta Cam İpliği ile Spiral Bezemeli Burgulu Bilezikler
 - a. Yuvarlak kesitli, burgulu, siyah, opak cam üzerine beyaz cam ipliği ile bezemeli bilezikler
 - b. Yuvarlak kesitli, burgulu, beyaz opak cam üzerine siyah cam ipliği ile bezemeli bilezikler
 - c. Yuvarlak kesitli, burgulu, açık yeşil, şeffaf cam üzerine kırmızı cam ipliği ile bezemeli bilezikler

⁵⁴ Çömezoglu 2007, 339.

⁵⁵ Özataşkın 2015, 179.

⁵⁶ Lauwers – Degryse – Waelkens 2010, 147, fig. 2.8, 149.

⁵⁷ Gill 2002, no. 764-768, 107, fig. 1/22. 370.

⁵⁸ Çömezoglu 2007, 338.

⁵⁹ Çakmakçı – İnanan 2009, 51-72; Çakmakçı Oral 2012, 114-135; Çakmakçı 2013, 154.

⁶⁰ Gill 2002, 108, fig. 1/24. A.

⁶¹ von Saldern 1980, Pl. 18. 751.

⁶² Schwarzer 2009b, 109, 69 SG.

⁶³ Özataşkın 2015, 178-179.

⁶⁴ Schwarzer 2009a, 84, 55 UA, 65-66 FO.

- d. Yuvarlak kesitli, burgulu, koyu yeşil, opak cam üzerine kırmızı cam ipliği ile bezemeli bilezikler
3. Grup: Renksiz, İçte Renkli Cam İpliği ile Bezemeli Burgulu Bilezikler
- a. Yuvarlak kesitli, burgulu, renksiz, içte turuncu cam ipliği ile bezemeli şeffaf bilezikler
- b. Yuvarlak kesitli, burgulu, renksiz, mavi cam ipliği ile bezemeli şeffaf bilezikler
- c. Yuvarlak kesitli, burgulu, renksiz, içte sarı ve yeşil renkte cam ipliği ile bezemeli şeffaf bilezikler
- d. Yuvarlak kesitli, burgulu, içte sarı cam ipliği spiral bezemeli şeffaf bilezikler

Bu tip renksiz, açık mavi, koyu mavi, siyah, kahverengimsi şeffaf ve opak cam bilezikleri içerir (Res. 10-11). Burgulu bileziklerin 1 ve 2. grubu kendi içinde bütünlük göstermez; 3. grup renksiz ve içte cam ipliği ile bezemeli bilezikler ise ortak bir üretime işaret eder. Tek renk burgulu bilezikler 11. yy.'a kadar tarihlenen dolgu ve 11-13. yy. tabakaları⁶⁵; burgulu, şeffaf ve içinde renkli cam ipliği ile bezemeli bilezikler ise 19-20. yy. tabakalarında bulunmuştur (Res. 14). Yuvarlak kesitli, burgulu, açık yeşil şeffaf cam üzerine kırmızı cam ipliği sarı bileziklerin benzeri Stratonikeia'da Erken Bizans Dönemi bilezikleri arasındadır⁶⁶. Tek renk burgulu bileziklerin benzer örnekleri Amorium⁶⁷ Geç Roma-Bizans Dönemi, Korinth⁶⁸, İstanbul⁶⁹, Sardis⁷⁰, İstanbul Yenikapı⁷¹, Sagalassos⁷², Tille Höyük⁷³, Oylum Höyük⁷⁴, Tyana⁷⁵, Yumuktepe⁷⁶, Gritille⁷⁷, İznik Roma Tiyatrosu⁷⁸ kazılarında bulunmuştur. Çok renkli burgulu bilezikler Ortaçağ'da Bizans ve İslam coğrafyalarında yaygındır; örnekleri Amorium⁷⁹, Sardis⁸⁰, Yumuktepe⁸¹, Tyana⁸², Sagalassos⁸³ kazılarında ele geçmiştir.

Boya Bezemeli Bilezikler

1. Grup: Yuvarlak kesitli, yeşil renkli şeffaf bilezik üzerinde açık yeşil renkte boya ile yatay şekilde birbirini tekrar eden stilize palmet motifi (?) bulunur.
2. Grup: Yassı kesitli, koyu mavi, şeffaf bilezik üzerinde açık yeşil renkte boya ile yapılmış bezemeler tahrip olmuştur; ancak örneklerden birinde ilk örnekle farklı tipte palmet motifi, diğeri ise stilize bir bitkisel motif olduğu sanılır.

⁶⁵ Çömezoglu 2007, 337.

⁶⁶ Öztaşkın 2015, 179.

⁶⁷ Gill 2002, 108, fig. 1/23; Lightfoot 1994, 125-126.

⁶⁸ Davidson 1952, 263-265.

⁶⁹ Atik 2009, 14.

⁷⁰ von Saldern 1980, 98-99, Pl. 18 750.

⁷¹ Atik 2009, 14, fig. 69.

⁷² Lauwers – Degryse – Waelkens 2007, 39-47; 2010, 147.

⁷³ Moore 1993, 120.

⁷⁴ Özgen vd. 2008, 426.

⁷⁵ Zanon 2013, 186.

⁷⁶ Köroğlu 1998, 289.

⁷⁷ Redford 1986, 131.

⁷⁸ Özgümüş 2008, 733.

⁷⁹ Gill 2002, 108, 230; Lightfoot 1994, 125-126.

⁸⁰ von Saldern 1980, 98-99.

⁸¹ Köroğlu 1998, 289.

⁸² Zanon 2013, 187.

⁸³ Lauwers – Degryse – Waelkens 2010, 149.

3. Grup: Yassı kesitli, lacivert-kobalt mavi tonlarında bilezik üzerinde çapraz taralı eşkenar dörtgenler bulunur.

Kilisedeki boya bezemeli cam bilezikler sayıca yoğun bir grup oluşturmaz (Res. 12). Örnekler yuvarlak ve yassı kesitli, yeşil, koyu mavi, kobalt mavi renklerde ve şeffaftır. Bilezikler 9-11. yy. ve 11-13. yy. arasına tarihlendirilen tabakalarda bulunmuştur⁸⁴. Boya bezemeli bileziklerin benzerleri; Anaia/Kadıkalesi⁸⁵, Amorium'da Orta Bizans örneklerinde⁸⁶, Yumuktepe 11-12. yy.⁸⁷, Tille Höyük⁸⁸, Hierapolis⁸⁹, Kilise Tepe⁹⁰, Sagalassos⁹¹, Pergamon⁹², Tire Müzesi'nde 10-13. yy.⁹³, özel bir koleksiyonda bulunan örnekler 5-15. yy.⁹⁴ ve Sardis'te⁹⁵ ise Orta Bizans veya sonrası döneme tarihlenir. Korinthos'ta⁹⁶ kuzeydoğu cam atölyesinde 11-12. yy.'larda boyalı bilezik üretimi olduğu öne sürülür; aynı kazı alanında 9-12. yy.'lar boyunca boyalı bileziklerin kullanıldığı tespit edilmiştir⁹⁷. Bu grup bilezikler üzerinde genel olarak geometrik ve bitkisel motifler, haçlar, stilize hayvanlar, yazı ve yazı taklidinden oluşan bezeme programı görülür⁹⁸. C. S. Lightfoot opak kırmızı renkli bilezikler ile boyalı bilezikler üzerindeki desenlerin fiyat farkını yani alıcılar ve kullanıcılar arasında ekonomik ve sosyal farklılıkları gösterebileceğini düşünür⁹⁹.

Kalıpta Biçimlendirilmiş Bilezikler

Kilisede kalıpta yapılmış bir örnek yassı kesitli, mavi renkte ve şeffaf camdandır; üzerinde prizmatik eşkenar dörtgenler bulunur (Res. 15). Bileziklerin ele geçtiği tabakaya göre 19-20. yy. başına ait olduğu düşünülür. Aynı tip bilezikler Adıyaman Komagene, Perre Nekropolü'nde lapislazuli renkte olup erken Ortaçağ'a tarihlenir¹⁰⁰. Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazılarında da aynı bileziğin mavi ve yeşil tonlarında örnekleri bulunur. Bu tip bilezikler çok yoğun görülmediğinden ünik örneklerdir; ayrıca formun benzeri madenden yapılmış bileziklerden tanınır.

Baskı Bezemeli Bilezikler

Bu grupta yassı kesitli, mavi renkli, şeffaf bir bilezik üzerinde cam hamuru sıcakken aletle basılarak yapılmış çapraz çizgiler bulunur (Res. 16). Bu bilezik kilisede F yapısı olarak adlandırılan yapının geç dönemde inşa edilen duvarını sağlamlaştırma çalışmaları sırasında tek

⁸⁴ Çömezoğlu 2007, 338.

⁸⁵ Çakmakçı 2013, 154.

⁸⁶ Gill 2002, 109-111, 231-233, fig. 489, 494, 498, 500, 506, 511, 520, 526, 535, 542, 555-556; Lightfoot 1994, 125-126; Lightfoot – Ivison 1996; Lightfoot 1999, 342-345; Lightfoot 2001, 395-399; Lightfoot 2005, 177-181; 2009, 177, fig. 5, 178, figs. 10-13, 179-180.

⁸⁷ Köroğlu 1998, 291-293; Köroğlu 2002, Lev. I-III, Res. 2-7; Köroğlu 2009, 243.

⁸⁸ Moore 1993, 120.

⁸⁹ Şimşek 1995, 243-263.

⁹⁰ Collon 2007, 505-510.

⁹¹ Lauwers – Degryse – Waelkens 2007, 39-47; 2010, 147, fig. 3.

⁹² Schwarzer 2009b, 109, Taf. 4. 70 ASKL.

⁹³ Gürler 2005, no. 160.

⁹⁴ Canav 1985, 170-172.

⁹⁵ von Saldern 1980, Pl. 18, 779.

⁹⁶ Davidson 1952, 263-265; Davidson 1975, 140.

⁹⁷ Davidson, 264, fig. 62.2149, Pl. 112. 2145.

⁹⁸ Çakmakçı 2010, 548.

⁹⁹ Lightfoot 2005, 180.

¹⁰⁰ Höpken 2010, 158-159.

renk burgu, renksiz burgulu ve içte cam ipliği ile bezemeli bilezikler ve Osmanlı Dönemi seramikleri ile birlikte ele geçmiştir. Baskı bezemeli bileziğin tarihlendirilmesi için ele geçtiği tabakaya göre 19-20. yy. başları önerilir. Bileziğin benzer örneği Niğde, Tyana/Kemerhisar¹⁰¹, Pergamon¹⁰², Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazılarında geç dönem tabakalarında bulunmuştur; Stratonikeia'daki örnekler ise Erken Bizans Dönemi olarak tanımlanır¹⁰³.

Baskı/Kabartma Tekniği ile Bezemeli Bilezikler

- a. Yarım yuvarlak kesitli, renksiz, şeffaf bilezikler
- b. Yarım yuvarlak kesitli, açık yeşil, opak bilezikler
- c. Yarım yuvarlak kesitli, koyu yeşil, opak bilezikler

Bu grupta bilezik hamuru sıcakken üzerine aralıklarla bir aletle bastırılarak oluşturulmuş yatay yivler bulunur. Bilezikler yeşil, mavinin tonları ve renksiz şeffaf ve opak camdan yapılmış örnekleri içerir (Res. 17). Bu tip bilezikler mekan içindeki karışık dolguda ele geçtiği için dönemini kesin olarak belirtmek güçtür; ancak Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu düşünülen renksiz burgulu ve içte cam ipliği ile bezemeli bileziklerle aynı tabakada bulunduğundan 19-20. yy. başına tarihlendirilmesi önerilir. Benzer örneği Amorium'da da yüzey buluntuları arasında yer alır¹⁰⁴.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Son yıllarda kazılarda yoğun olarak bulunan cam bilezikler üzerine yapılan çalışmalar artmıştır¹⁰⁵. Bu çalışmalar sayesinde cam bileziklerin süs eşyası olarak Ortaçağ'da Bizans ve İslam coğrafyalarında yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmıştır¹⁰⁶. Türkiye'de cam bilezikler ağırlıklı Batı Anadolu'daki kazıların Ortaçağ tabakalarında bulunan örnekleri ile tanınır. Myra'nın yer aldığı Likya Bölgesi'nden çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Bu bölümde kilisedeki cam bilezikler yayınlanmış örneklerle karşılaştırılarak Ortaçağ örnekleri içindeki yeri belirlenmeye çalışılacaktır¹⁰⁷.

Batı Anadolu'da Anaia/Kadıkalesi kazılarında mezarda bulunan sağlam birkaç örnek dışında çoğu kırık olan bilezikler, bezemeli ve bezemesiz olarak gruplanır. Bezemesiz örnekler kesitlerine göre yuvarlak, yarı yuvarlak ve dikdörtgen kesitli; bezemeli olanlar opak siyah renkli cam çubuk üzerine yeşil, kırmızı ve sarımsı beyaz renkli cam ipliği ile şerit bezemeli, yassı, burgulu ve boyalıdır¹⁰⁸. 11-13. yy.'lara ait Anaia bilezikleri ve kilise örnekleri teknik ve biçimsel olarak benzerdir; ancak her iki yerleşimin bilezikleri arasında özellikle Geç Bizans Dönemi'nde bölgesel üretim farklılıkları bulunur.

Aigai'de koyu yeşil, kırmızı cam ipliği ile bezemeli bir bilezik parçası ile siyah, kırmızı ve açık yeşil burgulu, boyalı bir örnek yayınlanmıştır. Bilezikler ele geçtikleri tabakalarda bulunan

¹⁰¹ Zanon 2013, 181-197.

¹⁰² Schwarzer 2009b, 109, Taf. 4. 64 PH.

¹⁰³ Öztaşkın 2015, 179, Şek. 1. 35-36.

¹⁰⁴ Gill 2002, 234, fig. 2.38. 764-765.

¹⁰⁵ Geyik Karpuz 2013, 249-255.

¹⁰⁶ Zanon 2013, 181.

¹⁰⁷ Bu makalede cam bilezikler ağırlıklı Türkiye'deki kazılarda bulunan örneklerle karşılaştırılmıştır. Akdeniz başta olmak üzere Yunanistan ve Balkanlar buluntuları değerlendirmeye alınmamıştır.

¹⁰⁸ Çakmakçı – İnanan 2009, 51-72; Çakmakçı Oral 2012, 114-135; Çakmakçı 2013, 154.

diğer buluntulara göre 9-14. yy.'lara tarihlenir¹⁰⁹. Aigai buluntuları Batı Anadolu Ortaçağ bilezik repertuarı ile benzerdir.

Sardis'ten Erken ve Orta Bizans Dönemi'ne ait bilezikler bezemeli ve bezemesiz olarak gruplandırılmıştır¹¹⁰. Erken Bizans Dönemi örnekleri arasında burgulu tipte örnekler, Orta Bizans örnekleri arasında ise çok renkli burgulu bilezikler, üzerinde renkli cam ipliği ile şerit bezemeli ve yassı kesitli bilezikler, 14-15. yy.'a ait ve İslam coğrafyalarından ithal olduğu düşünülen bilezikler bulunur¹¹¹.

Pergamon'da (Bergama) kazılardan ele geçen cam bilezikler Geç Roma, Bizans ve İslami dönemlerdendir; bilezik buluntular arasında tek renk yuvarlak ve yassı kesitli, tek renk burgulu, çok renkli cam ipliği ile sarılarak oluşturulmuş burgulu, yassı ve boya bezemeli örnekler bulunur. Pergamon'daki bilezikler üzerine kimyasal analiz çalışmaları yapılmıştır; buradaki cam üretimi 12-13. yy.'lar olarak tanımlanmıştır¹¹². Bilezikler teknik ve biçim olarak kilisedeki örneklerle benzerlik gösterse de Batı Anadolu üretimleri ile çağdaş görünür.

Stratonikeia'da ele geçen Erken ve Orta Bizans cam bilezikleri kesit ve süslemelerine göre gruplandırılmıştır. Erken Bizans bilezikleri beş farklı tip oluşturur; yuvarlak kesitli süslemesiz, yuvarlak kesitli bükümlü ve iki sıra cam ipliği ile bezemeli, dikdörtgen kesitli ve yivli, dikdörtgen gövdenin iki yanında yivli, dikdörtgen kesitli ve ortaya doğru sivrilene tipte örneklerdir. Orta Bizans bilezikleri ise yuvarlak kesitli ve gövdeye farklı renklerde cam ipliğinin sarılması veya gövdeye paralel uzanan şeritlerle bezemelidir. En yoğun gruplardan biri ise yarım yuvarlak kesitli ve cam ipliği bezemelidir; diğerleri dikdörtgen kesitli ve tek yivli ve cam ipliği ile bezemeli, dikdörtgen kesitli ve iki sıra yivli örneklerden oluşur¹¹³. Stratonikeia Orta Bizans cam bilezikleri kilise örnekleri ile teknik olarak benzerdir; ancak daha çok Batı Anadolu bilezik repertuarının karakteristiğini yansıtır. Erken Bizans olarak tanımlanan bilezikler ise kilise buluntuları teknik ve üretim stili açısından benzer özellikler gösterirler; ancak kronolojik olarak bazı farklılıklar bulunur.

Sagalassos'dan Erken Bizans Dönemi 7-8. yy. cam bilezikleri içinde yassı kesitli, mavi renkli bir bilezik bulunur¹¹⁴. Apollo Klarios Tapınağı kilisesinin çevresindeki mezarlarda sadece tüm olarak bulunan on adet bilezik dışında kırık haldeki 113 bilezik parçası incelenmiş; bilezikler üzerine kimyasal analiz çalışmaları yapılmıştır. Analizi yapılan 10-13. yy. örnekleri dokuz farklı tiptedir; düz yarı dairesel, düz dairesel, düz yassı, düz dairesel çıkıntılı, boyalı dairesel, tek renk spiralli, burgulu, kalıpta yassı veya aletle yapılmış yassı oluklu tiptedir¹¹⁵.

Alexandreia Troas (Çanakkale/Truva) cam bilezik buluntuları 12-13. yy.'larda yeniden kurulan yerleşime göre tarihlenir. Buluntular arasında tek renk yuvarlak, yası, yivli, kabartmalı örnekler ile çok renkli burgulu, kırmızı, beyaz, açık yeşil cam ipliği ile şerit bezemeli yassı tipler bulunur¹¹⁶. Troas buluntuları teknik olarak kilise örnekleri ile benzer olsa da Batı Anadolu bilezik repertuarı ile uyumludur.

¹⁰⁹ Doğer – Armağan 2016, 28-29; Taf. XII, 43-45.

¹¹⁰ von Saldern 1980, 91.

¹¹¹ von Saldern 1980, Pl. 10. 233; 16. 679; 18. 750-751, 757, 759, 760, 761, 779.

¹¹² Schwarzer 2009a, 84, Taf. 4.

¹¹³ Öztaşkın 2015, 178-182.

¹¹⁴ <http://interactive.archaeology.org/sagalassos/field06/glass1.html>. Erişim: 27.12.2016.

¹¹⁵ Lauwers – Degryse – Waelkens 2010, 145-152.

¹¹⁶ Schwarzer 2009a, 67-84.

Güre-İlıca (Mysia) cam bilezik buluntuları mavi, kırmızı, yeşil renklerde, düz ve burgulu tiptedir; yerleşim Geç Antik Dönem'e ait olsa da yapılan kazılarda Bizans ve Osmanlı dönemleri tanımlanmıştır¹¹⁷.

İznik Roma Tiyatrosu'nda ele geçen bilezikler arasında düz, yassı kesitli, mavi, koyu yeşil kahverengi, siyah, mor, kobalt mavi baskındır; ölçüleri (3.5 - 6.5 cm) çocuklar ve kadınlar tarafından kullanıldığını gösterir; çok az örnek burgulu tiptedir; bazı bilezikler üzerinde emaye ve applike teknikleri uygulanmıştır¹¹⁸.

İstanbul Marmaray Yenikapı Kazıları'ndan¹¹⁹ açık yeşil renkte burgulu tipte bir bilezik yayınlanmış örnekler arasındadır. Sirkeci'deki bilezikler düz, burgulu ve gümüş boya bezemeli olarak gruplanır. Cam buluntular arasında önemli ölçüde cam atık ve külçe üretime ait kanıtlar bulunur. Buluntular Geç Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne (5-8. yy.) tarihlenir¹²⁰. İstanbul Saraçhane'de Polyeyktos Kilisesi'nde az sayıda bilezik bulunmuştur¹²¹.

Adıyaman, Kommagene Perre kazılarında bulunan bilezikler 22 adet olup, yüzükler de bulunur. Bilezikler düz, burgulu, yassı, yuvarlak ve yarım daire kesitli, kırmızı, sarı, renklerde cam ipliği ile sarmal bezemelidir. Bilezikler içindeki prizmatik eşkenar dörtgen yüzeyli bilezik, kilisedeki örnekle aynıdır. Perre Nekropolü'ndeki bu bilezikler erken Ortaçağ'a (7. yy.'a) tarihlenir¹²².

Ephesus/Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazılarında cam bilezikler Geç Roma, Bizans, Beylikler ve Osmanlı Dönemi'ne aittir. Ephesus'dan İsa Bey Cami ve Hamam IV cam bilezikleri Bizans ve Türk dönemlerinden örnekleri içermektedir. Buluntular Batı Anadolu'nun karakteristik tiplerini içermekle birlikte; 2012 yılında Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazı deposunda yapmış olduğumuz çalışmalarda üretimin merkezinin Ayasuluk Tepesi'nde yani kalede olduğu belgelenmiştir. Merkezi Ephesus/Ayasuluk atölyeleri olan üretimin bölgeye yayıldığı veya benzer üretimlerin başka bölgelerde taklit edildiği sanılmaktadır¹²³.

Anadolu'da cam buluntuları yayınlanmış diğer merkezler arasında Afyon'da Amorium Antik kenti bulunur. Amorium cam bilezikleri sayısal yoğunluğu ile teknik ve bezeme açısından oldukça farklı örnekleri içerir; bilezikler bezemeli ve bezemesiz olarak sınıflandırılmış; bezemesiz örneklerde alt gruplar renklere ve onların farklı tonlarına göre gruplandırılmıştır. Bezemeli bilezikler burgulu tipin farklı örnekleri, kakma, boyalı, mühür ve kalıp gibi farklı teknikleri içerir. Amorium örnekleri dışta ve içte spiral bezemeli burgulu tipte ve yuvarlak kesitli, üzerinde tek sıra cam ipliği ile şerit bezemeli yassı ve üçgen kesitli; yivli yassı kesitli, boya bezemeli cam bilezik örnekleri ile kilisedeki örneklerle benzer görülür¹²⁴. Amorium ve Aziz Nikolaos Kilisesi Orta Bizans'ın yaygın bilezik gruplarını ihtiva eder; Amorium'da ele geçen çok sayıda bilezik ve boyalı örneklerin yaygın ve zengin çeşitliliği önemli bir üretim merkezi olduğunu düşündürür.

Kilikya Bölgesi'nde cam bilezikleri en iyi bilinen merkez olan Mersin Yumuktepe Höyüğü kazılarında bulunan 438 adet bilezik incelenmiştir. Örneklerin çapı 6-9 cm arasındadır; burma,

¹¹⁷ Yaraş – Yaraş 2009, 113.

¹¹⁸ Özgümüş 2008, 733.

¹¹⁹ Atik 2009, 1-16.

¹²⁰ Özgümüş 2010, 121-134; Canav Özgümüş 2009, 17-24.

¹²¹ Hayes 1992, 401, 408, fig. 152, no. 53-54.

¹²² Höpken 2010, 153-164, 158-159, Abb. 6, 78-101.

¹²³ Fındık 2013, 31-48.

¹²⁴ Gill 2002.

spiral sarmal, cam ipliği, aplike, emay ve boyama tekniği ile bezenen cam bilezikler renk, süsleme ve kesitlerine göre 12-13. yy.'a tarihlenir¹²⁵.

Niğde Kemerhisar/Tyana'da çok miktarda bilezik bulunmuş; 96 örnekten sağlam olan ikisi mezarlardan gelmiştir; sağlam örnekler kilisedeki buluntularımız gibi 7-7.5 cm. çapındadır; çoğunluğu koyu mavi ve açık yeşil renkli olan bilezikler Ortaçağ, Osmanlı ve modern dönemlere aittir. Bezemeli ve bezemesiz olarak gruplandırılan bilezikler arasında tek renk düz, tek renk ve çok renkli burgulu, gümüş iplik bezemeli, boyalı, aplik bezemeli, yamalı (patch) ve aletle yapılmış bilezikler bulunur¹²⁶. Kilisedeki baskı tekniğinde bezemeli bileziğin benzeri Tyana buluntuları arasında yer alır. Diğer bilezikler teknik ve tip olarak karşılaştırılabilir ancak Tyna yerel ve ithal bilezik repertuarının Amorium, Yumuktepe ve Batı Anadolu'daki diğer merkezlerle benzer olması dikkati çeker.

Ortaçağ'da cam bileziklerin Selçuklular tarafından kullanımını gösteren merkezlerden biri de Kubad Abad kazı buluntularıdır. Kubad Abad kazılarında bulunan ve 13. yy.'a tarihlenen bilezikler burmalı, paralel lif sarmalı, düz yüzeyli ve sırtı profilli tipte; koyu yeşil, açık yeşil, mavinin tonları ve bal rengindedir¹²⁷. 1981-2004 yılları arasındaki Kubad Abad bilezik buluntularından 44 adeti incelenmiştir; tümü kırık olan bileziklerin çapı 6-10 cm arasındadır; en yoğun örnekler 7-9 cm arasındadır¹²⁸.

Kars/Ani kazıları 12-13. yy. bilezik buluntuları düz yüzeyli, burma, spiral cam ipliği, sırtı oyuklu veya yivli; düz yüzeyli bilezikler yuvarlak, yarı yuvarlak, üçgen kesitli; burma bilezikler daire ve eşkenar dörtgen formlu olup, 12-13. yy. Selçuklu Dönemi'ne tarihlendirilir¹²⁹. Bileziklerin çapları 6-9 cm arasındadır; örnekler düz yüzeyli, burma, spiral cam ipliği sarma, sırtı oyuklu ya da yivlidir¹³⁰. Ani bilezikleri biçim, yapım tekniği ve renk açısından Ortaçağ'da Suriye, Filistin, Mısır, Fustat, al Tur, Güney Kafkasya bileziklerinden çok farklı görünmez. Bu benzerlik ticari ve kültürel ilişkilere bağlı olarak karşılıklı etkileşim ile açıklanır¹³¹.

Samsat kazılarında çok miktarda cam bilezik ortaya çıkarılmıştır¹³²; Harran¹³³, İmikuşağı¹³⁴ ve Enez (Ainos) 2009 yılı kazılarında mezardan cam bilezik bulunur¹³⁵; Pedasa'da 12-13. yy.'a tarihlenen cam bileziklerin yoğunluğuna dikkat çekilir¹³⁶.

Cam bileziklerin yoğun olarak ele geçtiği arkeolojik alanlardan diğeri ise kalelerdeki çalışmalarlardır. Amasya Herşane Kalesi ve Kızlar Sarayı kazılarında¹³⁷ çok sayıda dönemi belirtilmemiş cam bilezik (Türk Dönemi, Memluk veya Osmanlı olmalı); cam endüstrisinin bulunduğu Divriği Kalesi kazı çalışmalarında çok sayıda tek renk ve burma cam bilezik ve boncuk

¹²⁵ Köroğlu 2002, 355-372.

¹²⁶ Zanon 2013, 181-197.

¹²⁷ Uysal 2010, 43-54.

¹²⁸ Uysal 2009, 493-504.

¹²⁹ Çoruhlu – Oktay 2011, 155-171.

¹³⁰ Çoruhlu – Oktay 2011, 157, 159.

¹³¹ Çoruhlu – Oktay 2011, 160.

¹³² Öney 1982, 79.

¹³³ Yardımcı 1988, 304.

¹³⁴ Özgümüş 1993-1994, 42.

¹³⁵ Başaran vd. 2011, 148.

¹³⁶ Diler 2010, 327.

¹³⁷ Naza Dönmez 2010, 115, 120, Res. 11; Naza Dönmez 2012, 213, 429. Amasya Kalesi buluntuları kilisedeki örneklerimizle dönemsel farklılık gösterir. Buluntular Ayasuluk Kalesi Kale Köşkü cam bilezikleri ile benzerdir.

ortaya çıkarılmıştır¹³⁸. Alanya İçkale¹³⁹, Gevale Kalesi¹⁴⁰, Kale-i Tavas (Tabea)¹⁴¹, Bitlis Kalesi¹⁴², Manisa Yoğurtçu Kale'de yüzeyde 13. yy. olduğu düşünülen yoğun cam bilezik parçaları gözlemlenmiştir¹⁴³. Gevale Kalesi cam bilezikleri uçları açık ve uçları kalınlaştırılmış olarak iki farklı tipte; burgulu, spiral, sarmal, desenli, renkli cam ipliği bezemeli, boya bezemeli gibi farklı tipleri içerir. Bileziklerin çapları 6.5-7 cm arasındadır¹⁴⁴. Cam bilezikler kalelerde yaşayan yönetici ve asker aileleri tarafından kullanılmış olmalıdır. Kaleler dâhil pek çok merkezde hatta küçük yerleşimlerde bile cam bileziklerin bulunması; kolay taşınabilir süs eşyaları olmaları ile açıklandığı gibi deniz ticareti dışında kara yolu ile de dağıldığını gösterir. Bizans Dönemi'nde Ayasuluk Kalesi¹⁴⁵ ve Anaia/Kadıkalesi¹⁴⁶ örnekleri cam bileziklerin Ortaçağ'da kale yerleşimlerinde de üretildiğini kanıtlayan çok önemli arkeolojik veriler sunar.

Çalışmamızda birkaçına değinmekle birlikte Türkiye'de çeşitli müzelerden yayınlanmış bilezik örnekleri de mevcuttur. Erzurum Müzesi'nde Bizans, Memluk, Osmanlı Dönemi bilezikleri bulunur¹⁴⁷; Çorum Müzesi'nden 155 adet cam bilezik incelenmiştir; örnekler kobalt mavi, siyah, koyu yeşil renklerde düz ve mavi-beyaz çok renkli burgulu tiptedir. Bilezikler 4-6. yy.'a tarihlenir¹⁴⁸. Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Müzesi cam bilezikleri M. Spaer'in¹⁴⁹ cam bilezik tiptolojisi esas alınarak süslemeli ve süslemesiz olarak beş farklı tipte gruplandırılmıştır. Bilezikler içinde tek renk süslemesiz yarım yuvarlak veya düzleştirilmiş kesitli, aletle ya da kalıpta şekillendirilmiş, burgulu ve emay tekniğinde örnekler bulunur¹⁵⁰.

Sonuç olarak Batı Anadolu'da incelediğimiz; Anaia/Kadıkalesi, Aigai, Stratonikeia, Pergamon, Sardis, Sagalassos, Ephesus, İznik Roma Tiyatrosu, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı, Alexandria/Troas, Balıkesir Güre-İlica (Mysia) kazıları Orta Bizans Dönemi cam bilezikleri ortak teknik, biçim ve süsleme özellikleri ile bölgesel karakterli bir üretime işaret eder. Myra buluntuları bu merkezlerle karşılaştırıldığında teknik ve süsleme özellikleri açısından benzerlikler gösterse de bazı gruplar farklı bir üretim geleneğini yansıtır. Laskarisler döneminde Batı Anadolu'da kurulan siyasi ve ekonomik egemenlik, bölgede 13. yy.'da sanatın gelişmesi ve üretimin artması olarak yansımıştır. Aynı yüzyılda Batı Anadolu sadece cam üretiminde değil, seramik üretimi açısından da parlak bir süreç yaşamıştır. Kaynaklar Myra'nın 12. yy.'da tamamen Türkleşmiş olduğundan bahsederken; siyasi olarak istikrarsız bir süreç geçiren Likya Bölgesi üretim açısından daha zayıf görünür. Batı Anadolu'daki sanatsal yükselişin etkilerinin Myra'ya yansımamış olması sadece siyasi ve askeri nedenlerle açıklanamaz. 13. yy.'da Myra'da tüm kenti etkileyen bir sel felaketi yaşanır. Bu yüzyılda kentin nüfusu azalmış veya yerleşimin çamurla kaplanmasıyla dağlık alanlara kaymış olmalıdır. Bu nedenle

¹³⁸ Acara 2008, 195-196.

¹³⁹ Arık 2005, 2.

¹⁴⁰ Gevale Kalesi cam bilezikleri 02-05 Kasım 2016 tarihlerinde XX. Uluslararası Ortaçağ Türk Dönemi ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur. Ayrıca bk. Çaycı – Şimşir 2016, 548-549.

¹⁴¹ Ersoy 2010, 305.

¹⁴² Pektaş 2010, 91.

¹⁴³ Tok Bayrakal 2005, 268.

¹⁴⁴ Çaycı – Şimşir 2016, 548-549.

¹⁴⁵ Fındık 2013, 31-48.

¹⁴⁶ Çakmakçı Oral 2013, 135-152.

¹⁴⁷ Öztürk 2013, 135-155.

¹⁴⁸ Ögün – Özcan 2013, 53-63.

¹⁴⁹ Spaer 1988, 51-61.

¹⁵⁰ Tekocak 2010, 133-137.

kilisedeki Ortaçağ cam bileziklerinin kronolojisi Batı Anadolu'nun Geç Bizans örneklerinden daha erken olmalıdır. İslam coğrafyalarından veya Ani, Kubad Abad, Samsat gibi Selçuklu merkezlerinden cam bilezikler incelendiğinde kilisedeki örneklerle biçim, yapım tekniği, renk ve bezeme teknikleri açısından benzerlik gösterir ancak kilise örneklerinin farklı bir üretim repertuarına ait olduğu sanılır.

Aziz Nikolaos Kilisesi buluntuları Likya Bölgesi cam bilezikleri araştırmalarına ışık tutar. Ö. Çömezoğlu kilisedeki kazılarda bulunan arkeolojik verilere dayanarak Myra'da cam üretimi olduğunu ortaya koymuştur¹⁵¹. Cam üretimi yapılan merkezlerde bilezik üretiminin de yapılması kaçınılmaz olacağından Myra'da bilezik üretimi olması şaşırtıcı değildir. Arykanda'da Stadion'da yapılan kazılarda üzerinde atölye ve usta ismi olan cam eserler burada bir atölyenin varlığını ortaya koymuştur. Arykanda'dan yayınlanmış cam objeler içinde boncuk, bilezik ve yüzük taşları bulunur; üretimler arasında Geç Roma Dönemi opak camdan siyah bilezik ve yüzükler sayılmıştır¹⁵². Likya Bölgesi'nde camdan yapılmış bilezik, yüzük, boncuk gibi takıların bölgesel bir üretime ve karaktere sahip olup olmadığını söylemek şimdilik güçtür. Likya Bölgesi'ndeki antik yerleşimlerin Ortaçağ tabakalarında bulunan cam bileziklerin yayınlanması, bölgede Bizans Dönemi cam endüstrisinin anlaşılması açısından son derece önemlidir.

¹⁵¹ Çömezoğlu 2007.

¹⁵² Tek 2007, 159.

Kısaltmalar ve Kaynakça

- Acara 2008 M. Acara, "Seramik Buluntular", bk.: E. Eser, "Divriği Kalesi Yüzey Araştırması 2006", 25. AST, 3. Cilt, 2008, 189-204.
- Anık 2005 M. O. Anık, "Alanya Kalesi Çalışmaları 2004", Anmed 2, 2004, 2-4.
- Atik 2009 Ş. Atik, "Late Roman/Early Byzantine Glass Finds from the Marmaray Rescue Excavation at Yenikapı in İstanbul", bk.: E. Laflı (ed.). Late Roman/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (2009) 1-16.
- Başaran vd. 2011 S. Başaran – B. Çakan – S. Karwiese – R. Yılmaz – G. Kurap, "Enez (Ainos) 2009 Yılı Kazı ve Onarım-Koruma Çalışmaları, 32. KST, 4. Cilt, 2011, 145-168.
- Canav Özgümüş 2009 Ü. Canav Özgümüş "Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, İstanbul", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (2009) 17-24.
- Canav 1985 Ü. Canav, Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Ancient Glass Collection (1985).
- Collon 2007 D. Collon, "Glass", bk.: J. N. Postgate – D. Thomas (ed.), Excavations at Kilise Tepe, 1994-1998: From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia 1 (2007) 505-510.
- Çakmakçı 2010 Z. Çakmakçı, "On İkinci ve On Üçüncü Yüzyıllarda Bizans Cam Bileziklerinde Bezeme ve Biçim Değişimleri", I. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul 25-28 Haziran 2007 (2010) 545-553.
- Çakmakçı 2012 Z. Çakmakçı, "Kültürlerarası İletişim ve Etkileşim Açısından Ortaçağ Bizans Camcılığına Bakış", Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 1.2, 2012, 107-132.
- Çakmakçı 2013 Z. Çakmakçı, "Kuşadası Kadıkalesi/Anaia Kazılarında Ortaçağ Bizans Camcılığına Yeni Bir Grup: Cam Unguentariumlar", Ç. Gençler Güray (ed.), Kaunos/Kbid Toplantıları 2: Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu, 17-20 Haziran 2010 (2013) 151-164.
- Çakmakçı – İnanan 2009 Z. Çakmakçı – F. İnanan, "Ortaçağ Bizans Günlük Yaşamı ve Üretim Faaliyetleri Açısından Kuşadası Kadıkalesi Buluntularının Ön Değerlendirilmesi", Sanat Tarihi Dergisi XVIII.1, 2009, 51-72.
- Çakmakçı Oral 2012 Z. Oral Çakmakçı, "Kuşadası-Kadıkalesi Kazılarında Süs Amaçlı Cam Objeler: Boncuklar ve Bilezikler", II. ODTÜ Arkeometri Çalıştay/6-8 Ekim 2011 (Türkiye Arkeolojisinde Cam: Arkeolojik ve Arkeometrik Çalışmalar) Bildiriler Kitabı (2012) 114-135.
- Çakmakçı Oral 2013 Z. Çakmakçı, "Anaia Camcılığının Geç Bizans Cam Dünyasındaki Yeri", bk.: Z. Mercangöz (ed.), Bizanslı Ustalar-Latin Patronlar (2013) 135-152.
- Çaycı – Şimşir 2016 A. Çaycı – Z. Şimşir, "Gevale Kalesi 2013-2014 Kazı Buluntuları", 37. KST, 3. Cilt, 2016, 539-558.
- Çoruhlu – Oktay 2011 Y. Çoruhlu – Ö. J. Oktay, "2006-2009 Kars-Ani Kazılarında Ortaya Çıkarılan Cam Bilezikler Üzerine", XIV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Konya 20-22 Ekim 2010 (2011) 155-171.
- Çömezoğlu 2001 Ö. Çömezoğlu, "Cam Bilezikler", bk.: S. Y. Ötügen, "Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazılarında Seçme Küçük Buluntular", V. OTKAS (2001) 368-369.
- Çömezoğlu 2007 Ö. Çömezoğlu, Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları (İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2007).
- Çömezoğlu 2008 Ö. Çömezoğlu, "Myra's Place in Medieval Glass Production", Adalya XI, 2008, 287-295.

- Çömezoğlu 2010 Ö. Çömezoğlu, "Myra Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nde On İkinci ve On Üçüncü Yüzyıl Cam Buluntuları", I. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul. 25-28 Haziran 2007 (2010) 505-510.
- Davidson 1952 G. R. Davidson, *The Minor Objects, Corinth XII* (1952) 263-265.
- Doğer – Armağan 2016 L. Doğer – E. Armağan, "Erste Ergebnisse der archäologischen Untersuchungen des byzantinischen Aigai (Aiolis)", *BZ* 109.1, 2016, 9-32.
- Ersoy 2010 B. Ersoy, "Kale - Tavas (Tabae) 2008 Yılı Kazı Çalışmaları", 31. KST, 4. Cilt, 2010, 301-314.
- Fellows 1852 Sir Ch. Fellows, *Travels and Researches in Asia Minor: More Particulaly in the Province of Lycia* (1852).
- Fellows 1840 Sir Ch. Fellows, *An Account of Discoveries in Lycia: being a journal kept a second excursion in Asia Minor* (1840).
- Fındık 2013 E. F. Fındık, "2012 Yılı Efes, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazıları Depo Çalışmalarından İlk Gözlemler, Yeni Bir Keşif: Ayasuluk'ta Cam Atölyesi", *SELEVCA III*, 2013, 31-48.
- Fındık 2015 E. F. Fındık, "Myra/Demre, Aziz Nikolaos Kilisesi Rum Mezarlığından Boucla ve Gouna Örnekleri", *Adalya XVIII*, 2015, 303-323.
- Gill 2002 M. A. V. Gill, *Amorium Finds Reports 1* (2002).
- Gürler 2005 B. Gürler, *Tire Müzesi Cam Eserleri* (2005).
- Hayes 1992 J. W. Hayes, *Excavation at Saraçhane in İstanbul* (1992).
- Höpken 2010 C. Höpken, "Glass in der Kommagene-Funde aus der Felsnekropole von Perrhe", bk.: J. Drausche – D. Keller (ed.), *Glass in Byzantium-Production, Usage, Analyses, Byzantinischen Archäologie*, Mainz 17.-18. Januar 2008 (2010) 153-164.
- Işık Bingöl 1999 F. R. Işık Bingöl, *Anadolu Medeniyetler Müzesi Antik Takılar* (1999).
- Geyik Karpuz 2013 G. Geyik Karpuz, "Cam Bilezik Araştırmaları Üzerine bir Deneme", bk.: M. Kuzubaş (ed.), Prof. Dr. Hamza Gündoğdu Armağanı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6.25, 2013, 249-255.
- Korfmann 1966 M. Korfmann, "Zur Herstellung Nahtloser Glasringe", *Bonner Jahrbucher* 66, 1966, 48-51.
- Koroğlu 1998 G. Koroğlu, "Selected Medieval Glass Artifacts from Yumuktepe Mound", *Studi di Antichita* 11, 1998, 283-294.
- Koroğlu 2002 G. Koroğlu, "Yumuktepe Höyüğü'nden Bizans Dönemi Cam Bilezikleri", bk.: N. Şaman Doğan (ed.), *Ortaçağ'da Anadolu*. Prof. Dr. Aynur Durukan'a Armağan (2002) 355-372.
- Koroğlu 2004 G. Koroğlu, *Anadolu Uygarlıklarında Takı* (2004).
- Koroğlu 2009 G. Koroğlu, "Glass from Yumuktepe (Cilicia)", bk.: E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (2009) 235-243.
- Lauwers – Degryse – Waelkens 2007 V. Lauwers – P. Degryse – M. Waelkens, "Evidence for Anatolian Glassworking in Antiquity: The Case of Sagalassos (Southwestern Turkey)", *Journal of Glass Studies* 49, 2007, 39-46.
- Lauwers – Degryse – Waelkens 2010 V. Lauwers – P. Degryse – M. Waelkens, "Middle Byzantine (10th-13th Century A.D.) Glass Bracelets At Sagalassos (Sw Turkey)", J. Drauschke – D. Keller (ed.), *Glass in Byzantium-Production, Usage, Analyses, Byzantinischen Archäologie*, Mainz 17.-18. Januar 2008 (2010) 145-152.

- Lightfoot 1994 C. S. Lightfoot, "Amorium Excavations 1993: The Sixth Preliminary Report", *AnatSt* 44, 1994, 105-128.
- Lightfoot 1999 C. S. Lightfoot, "The Amorium Project: The 1997 Study Season", *DOP* 53, 1999, 333-349.
- Lightfoot 2001 C. S. Lightfoot, "The Amorium Project: The 1998 Study Season", *DOP* 55, 2001, 371-399.
- Lightfoot 2005 C. S. Lightfoot, "Glass Finds at Amorium", *DOP* 59, 2005, 173-181.
- Lightfoot – Ivison 1996 C. S. Lightfoot – E. A. Ivison, "Amorium Excavations 1995: The Eighth Preliminary Report", *AnatSt* 46, 1996, 91-110.
- Mazlum 2011 Ö. Mazlum, "Rengin Kültürel Çağrışımları", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31, 2011, 125-138.
- Moore 1993 J. Moore, *Tille Höyük. The Medieval Period* (1993).
- Naza Dönmez 2011 E. E. Naza Dönmez, "Amasya Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2009 Yılı Sonuçları", *KST*, 4. Cilt, 2011, 111-120.
- Naza Dönmez 2013 E. E. Naza Dönmez, "Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2011 Dönemi Çalışmaları", *KST*, 3. Cilt, 2013, 427-436.
- Olçay 1997 B. Y. Olçay, *Antalya'nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları* (Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 1997).
- Olçay 1998 Y. Olçay, "Cam Buluntular", 29-30, bk.: S. Y. Ötügen, *Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı Işığında Yeni Değerlendirmeler*, VII. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyet Semineri, 30 Nisan-02 Mayıs 1998 (1998) 21-49.
- Öğün – Özcan 2013 Z. Ç. Öğün – A. Özcan, "Çorum Müzesi Cam Eserleri", Ç. Gençler Güray (ed.), *Kaunos-Kbid Toplantıları 2: Anadolu Cam Çalışmaları Sempozyumu*, 17-20 Haziran 2010 (2013) 53-63.
- Öney 1982 G. Öney, "1978, 1979 ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında Bulunan İslam Devri Buluntularıyla İlgili İlk Haber", *ASanat* I, 1982, 71-80.
- Özgen vd. 2008 E. Özgen vd., "Oylum 2006: Mozaikli Bazilika Kazısı", *KST*, 3. Cilt, 2008, 411-426.
- Özgümüş 1993-1994 Ü. Özgümüş "Anadolu'da Bizans Dönemi Camcılığı", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi* 12, 1993-94, 39- 43.
- Özgümüş 2008 Ü. Özgümüş, "Byzantine Glass Finds in the Roman Theater at Iznik (Nicea)", *BZ* 101.2, 2008, 727-735.
- Özgümüş 2010 Ü. Özgümüş, *Marmara-Sirkeci Kurtarma Kazıları Cam Buluntularının Değerlendirilmesi*, 1. Marmara-Sirkeci Kurtarma Kazıları Sempozyumu (2010) 121-134.
- Öztaşkın 2015 M. Öztaşkın, "Stratonikeia Bizans Dönemi Cam Buluntuları", bk.: B. Söğüt (ed.), *Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları* (2015) 175-188.
- Öztürk 2013 N. Öztürk, *Erzurum Müzesi Cam Eserleri* (2013).
- Pappas – Bogiatzis 2010 N. Pappas – N. Bogiatzis, *An Island in Time: Castellorizo in Photographs 1890-1948* (2010).
- Parani 2005 M. G. Parani, "Representations of Glass Objects as a Source on Byzantine Glass: How Useful Are They?", *DOP* 59, 2005, 147-171.
- Pektaş 2010 K. Pektaş, "Bitlis Kalesi Kazısı 2008", *KST* 4. Cilt, 2010, 85-99.

- Petersen – von Luschan
E. Petersen – F. von Luschan, *Reisen in Lykien Milyas und Kibyratien* (1889).
- Redford 1986
S. Redford, “Excavations at Gritille (1982-1984): The Medieval Preliminary Report”, *AnatSt* 36, 1986, 103-136.
- Schwarzer 2009a
H. Schwarzer, “Spätantike und byzantinisch Glasfunde aus Alexandria Troas”, E. Laflı (ed.), *Late Roman/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, (2009) 67-84.
- Schwarzer 2009b
H. Schwarzer, “Spätantike und byzantinische Glasfunde aus Pergamon”, E. Laflı (ed.), *Late Roman/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (2009) 85-109.
- Spaer 1988
M. Spaer, “The Pre-Islamic Glass Bracelets of Palestine”, *JGS* 30, 1988, 51-61.
- Stern 1999
E. M. Stern, “Roman Glassblowing in Cultural Context”, *AJA* 103.3, 1999, 441-484.
- Şimşek 1995
C. Şimşek, “İkinci Sezon Hierapolis Roma Hamamı (Müze Binası) Kazı Çalışmaları”, *MüzeKKS V*, Didim 25-28 Nisan 1994 (1995) 243-263.
- Talbot 2005
A. M. Talbot, “Evidence about Byzantine glass in medieval Greek texts from the eighth to the fifteenth century”, *DOP* 59, 2005, 141-145.
- Tek 2005
A. T. Tek, “Antik Dönemde Anadolu’da Cam Üretimi”, *Seres III. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam Emaye, Sır ve Boya Semineri*, Eskişehir 17-19 Ekim 2005 (2005) 108-123.
- Tek 2007
A. T. Tek, “Arykanda’da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış”, *Seres IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam Emaye, Sır ve Boya Semineri*, Eskişehir 26-28 Kasım 2007 (2007) 153-168.
- Tekocak 2013
M. Tekocak, “Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji Müzesi’nden Bir Grup Cam Eser”, Ç. Gençler Güray (ed.), *Anadolu Antik Cam Araştırmaları Sempozyumu, Kaunos/Kbid Toplantıları 2* (2013) 127-142.
- Tok Bayrakal 2005
E. Tok Bayrakal, “Manisa’nın Gürle Köyündeki Bir Bizans Manastırı Üzerine Düşünceler”, *Sanat Tarihi Dergisi XIV.1* (2005) 261-275.
- Uysal 2009
Z. Uysal, “Kubad Abad Sarayı Kazılarında (1981-2004) Bulunan Cam Bilezikler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Prof. Dr. Oktay Aslanapa Özel Sayısı 183 (2009) 493-504.
- Uysal 2010
Z. Uysal, “Kubad Abad Kazılarında Bulunan Cam Bilezikler (2005-2010)”, *Sanat Tarihi Dergisi XIX.2*, 2010, 43-54.
- Vessberg 1956
O. Vessberg, “Glass typology, chronology”, bk.: A. Westholm – O. Vessberg (ed.), *The Swedish Cyprus Expedition, The Hellenistic and Roman Period in Cyprus IV.3* (1956) 175-176.
- von Saldern 1980
A. von Saldern, *Ancient and Byzantine Glass from Sardis* (1980).
- Yaraş –Yaraş 2009
A. Yaraş – C. Yaraş, “Glass Bracelets from Güre-Ilıca (Mysia)”, bk.: E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (2009) 113.
- Yardımcı 1988
N. Yardımcı, “1987 Dönemi Harran Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *X. KST*, 2. Cilt, 1988, 287-306.
- Yıldırım 2009
Ü. Yıldırım, *Antik Dönemde Kadın ve Süslenme* (Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2009).
- Zanon 2013
M. Zanon, “Tyana/Kemerhisar (Niğde): Glass bracelets of the Byzantine and Islamic period”, *Anatolia Antiqua* 21, 2013, 181-197.

Online Kaynaklar

<http://interactive.archaeology.org/sagalassos/field06/glass1.html>. Erişim: 27.12.2016.

Abstract

Glass Bracelets as Objects of Beauty: Finds from the Church of Saint Nicholas, Demre/Myra (1989-2016)

Excavations at the Church of Saint Nicholas in Demre, Antalya, have been underway since 1989 in the religious and secular buildings around the church, which presumably belonged to a monastery in the Middle Ages. Flooded and buried underground by the overflow of Myros Creek, the buildings are approximately 6 m below the ground level today. The first phase of the church is dated to the Early Byzantine period, whereas the currently intact structure is dated to the Middle Ages. As the ground floor of the church was buried, the Greeks living in the area during Ottoman times continued to worship in a chapel they added to the gallery floor. These Greeks maintained their ties with the structure during the Ottoman era as well. In addition to the small finds unearthed during the excavations, glass bracelets are among the ornaments that belonged to the different communities settled here from the early phases of the church until its final period of use in the early 20th century.

The glass bracelets discovered in the Church of Saint Nicholas excavations between 1989 and 1995 have been reviewed by B. Y. Olcay, whereas the thirty-eight Byzantine-period glass bracelets discovered in the excavations between 1989 and 2003 have been studied and evaluated by Ö. Çömezöğlü under the heading “Jewelry” in her PhD thesis. Glass bracelets discovered in the church were also briefly introduced in the excavation reports and in various articles.

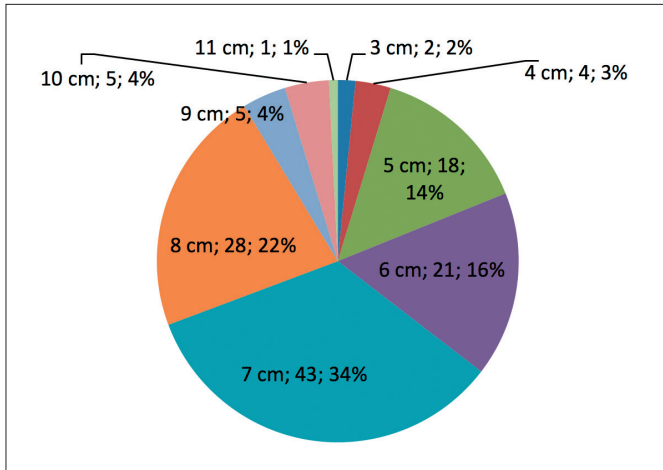
There was an increase in the number of bracelets discovered during the excavations conducted in the 2004-2009 and 2012-2016 periods. At the same time, glass bracelets possibly dated to the Ottoman era were also excavated. The total number of bracelets unearthed between 1989 and 2016 amounts to 127. In this study, bracelets categorized in groups as Early Byzantine, Middle Byzantine, and Ottoman have been studied in terms of form, production, and ornamentation techniques, as well as typology. In addition, they have been compared with glass bracelet finds discovered in other excavations across Anatolia.

Some examples of the painted glass bracelets with round, oval, or flat cross-sections in shades of blue and green that feature spun-glass band decorations point to homogenous manufacturing. However, it is difficult to make definite assessments about their production. Nevertheless, archaeological evidence found in excavations reveal the presence of a workshop or workshops producing glass in Myra. Therefore, it can be presumed that the bracelets may have been manufactured at the same workshops. When the glass bracelets found in the church are compared to examples discovered in other excavation centers, it appears that they possess certain characteristics of the Early and Middle Byzantine period. The absence of the typical productions of the 13th century, on the other hand, can be explained both by the changing political and economic status of Myra, as well as the population decline and settlement changes caused by the disastrous flood the area suffered in the 13th century.

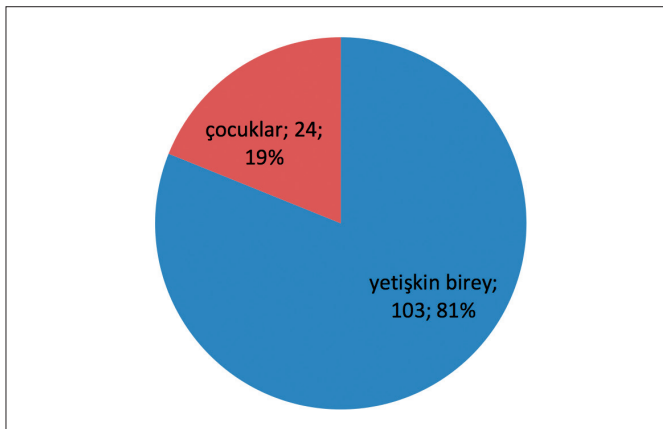

AZİZ NİKOLAOS KİLİSESİ 2019
19.02.2019
AĞMA, PLANI
Çizim: İbrahim Kılıç

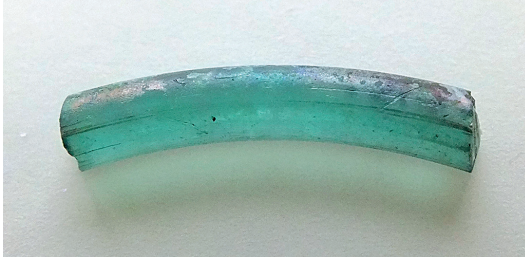
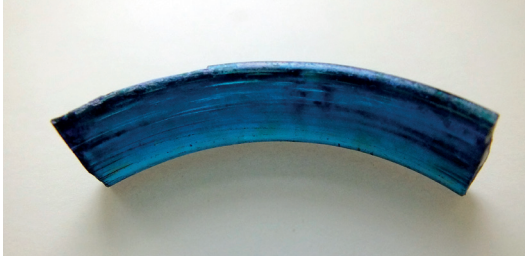
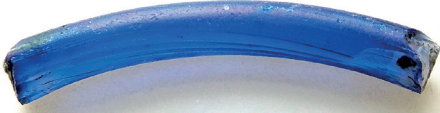
Res. 1
Aziz Nikolaos
Kilisesi plan

Res. 2
Cam bileziklerin
çaplarına göre
yüzdeleri dağılımı

Res. 3
Yetişkin bireyler ve
çocuk bileziklerinin
yüzdeleri dağılımı

Res. 5 Tek renk yuvarlak kesitli bilezik parçaları

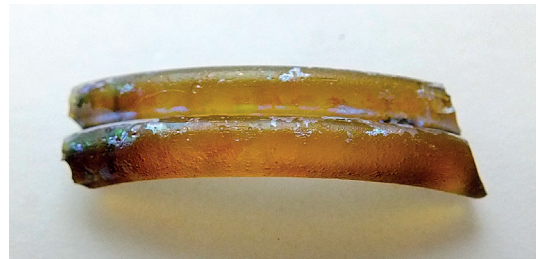
Res. 4 Kastellorizolu kadın (Fellows 1853)

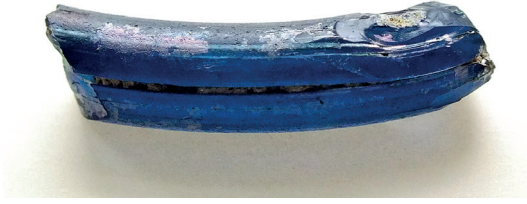
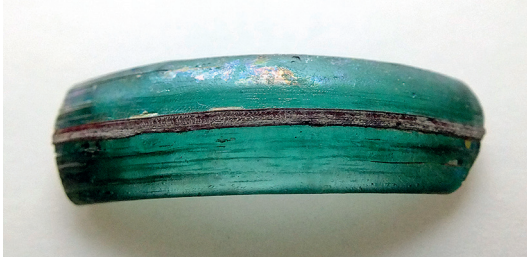
Res. 6 Tek renk üçgen kesitli bilezik parçası

Res. 7 Tek renk yassı kesitli bilezik parçaları

Res. 8 Tek renk yivli yassı kesitli bilezik parçası

Res. 9 Tek renk cam ipliği ile şerit bezemeli yassı ve yuvarlak kesitli bilezik parçaları

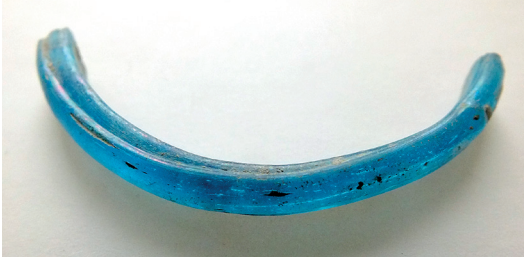

Res. 11 Yuvarlak kesitli burgulu ve cam ipliği ile spiral bezemeli bilezik parçaları

Res. 10 Tek renk yuvarlak kesitli burgulu bilezik parçaları

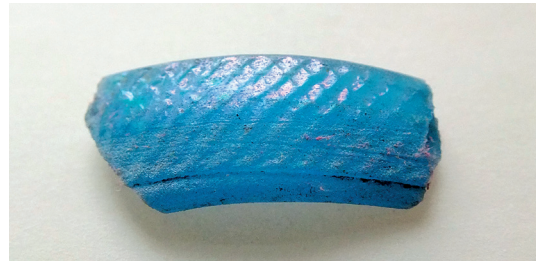

Res. 12 Boya bezemeli yassı-oval kesitli bilezik parçaları

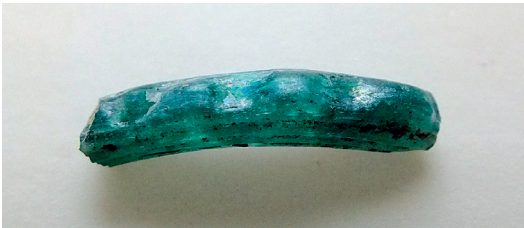
Res. 13 Tek renk yassı kesitli bilezik parçaları

Res. 14 İçte cam ipliği ile bezemeli burgulu bilezikler

Res. 15 Kalıba baskı bezemeli bilezik parçası

Res. 16 Kalıba baskı bezemeli bilezik parçası

Res. 17 Baskı/kabartma tekniği ile bezemeli bilezik parçaları